

DE OUDE FLESCH ☐

33E JAARGANG
2E KWARTAAL 2011

Nummer 125

ISSN 1383-3049
LOSSE NUMMERS € 10,-

Ambachtelijke kwaliteit

Bezoek het **Nationaal Jenevermuseum**,
een levende **19de-eeuwse stokerij** in
hartje Hasselt.

**NATIONAAL
JENEVERMUSEUM
HASSELT**

WWW.JENEVERMUSEUM.BE

Nationaal Jenevermuseum | Witte Nonnenstraat 19 | 3500 Hasselt

Inhoudsopgave:

- 4. Frederick Carder**
Johan Soetens
- 8. Fancy American Cologne Bottles**
John Pastor
- 10. Met Hoppe wordt je weer mens**
Peter Vermeulen
Johan Soetens
- 16. Strohulzen:**
een verdwenen industrie
Joop van Diessen
Johan Soetens
- 29. Romeinse bekertjes en drinkglazen**
Hans van Rossum
- 33. Nieuws uit musea**
Johan Soetens
- 37. Nieuws uit de vereniging**
Harry Wagter

Redactie

Johan Soetens, jsoetens@hetnet.nl

Willem van Traa, wvantraa@xs4all.nl

Verzamelaarsvereniging

“De Oude Flesch”

Opgericht 6 juni 1979

Voorzitter

Harry Wagter, wagter@iae.nl

Secretaris

Joke Andringa, d.gvanloenen@chello.nl

penningmeester, vice-voorzitter

Klaas Prins, klaas.prins@planet.nl

public relations en web-site beheer

tevens 2^e secretaris

Arie Vijfvinkel, vijfvinkel@hotmail.com

bibliotheecaris

Willem van Traa, wvantraa@xs4all.nl

Lidmaatschap € 40,- per jaar.

Huisgenoten € 10,-

Giro 4142725 t.n.v. “De Oude Flesch”,

Schansbosch 11, Linschoten

Voor alle verdere informatie

website: www.deoudeflesch.nl

Van de redactie.

Het zou interessant zijn om eens na te gaan of de export van Hollandse jenever zo succesvol zou zijn geweest zonder het gebruik van de simpele hulzen van stro die de flessen tegen breuk moesten beschermen.

Ditmaal de focus op een verdwenen en bijna vergeten industrie waar ooit vele honderden mannen, vrouwen en kinderen werk vonden en die voor de export van jenever en likeur, maar ook voor bier en whisky van cruciaal belang was. Daarbij extra aandacht voor het 110-jarige bedrijf CATALONIÉ Glasverpakkingen, lid van De Oude Flesch en ruimhartig sponsor, in 1900 opgericht als strohulzenfabriek.

Het was een druk voorjaar voor de musea. Wij waren bij de opening van tentoonstellingen in Leerdam, Schiedam en in Heerlen, waar de langverwachte show ‘Romeins Glas uit Particulier Bezit’ van start ging. (N.B. Wie het begeleidende boek wil aanschaffen kan beter niet wachten tot de geplande excursiedatum want er zijn te weinig exemplaren gedrukt). Voor een verslag over de tentoonstelling ‘125 jaar Coca Cola’ in het Museum van de 20 eeuw in Hoorn (t/m 4 september) was helaas geen ruimte meer. Vreemd: hadden wij geen frisdrank-museum in Hilvarenbeek?

Op de vraag of behoefte bestaat aan een vraag en aanbodrubriek is geen reactie gekomen. Geen antwoord is ook een manier van antwoorden. Iedereen heeft kennelijk alles al en heeft nergens te veel van.

We zijn een groep tevreden verzamelaars.

U allen een goede zomer gewenst.

Verzamelaarsvereniging DE OUDE FLESCHE stelt zich ten doel het bevorderen van interesse in, en het verbreden van kennis over gebruiksglas van de oudheid tot heden. Dit heeft betrekking op de productiemethoden, de industriële verwerking en aspecten rond het gebruik van glas. Zij bevordert en ondersteunt het verzamelen van en het onderzoek naar historisch verpakkingsglas, drinkglazen en branche gerelateerde artikelen in de meest brede zin van het woord en streeft naar een vriendschappelijke samenwerking tussen haar leden onder andere door de uitgave van een kwartaalblad, een driemaandelijks bijeenkomst en een jaarlijkse veiling. Ook wil de vereniging samenwerken met gelijkgerichte organisaties waar ook ter wereld.

**Inzending Kopij UITSLUITEND in Word document
ZONDER OPMAAK**

Foto's in JPG graag per separate e-mail.

VOORPAGINA: Twee laat 18^e eeuwse voorraadflessen

Collectie Bols Erfgoed.

Foto Johan Soetens

FREDERICK CARDER GLASKUNSTENAAR.

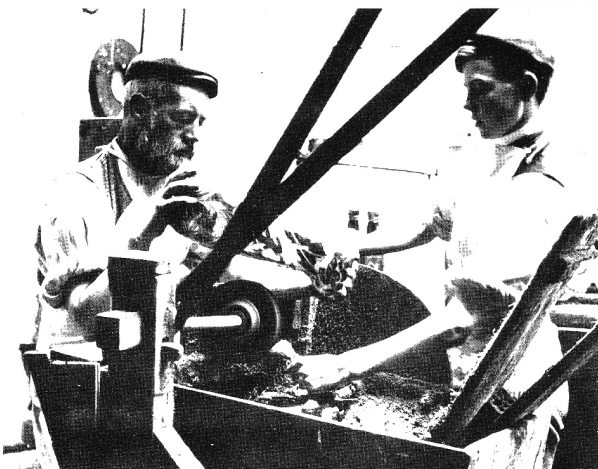
Johan Soetens

Een moeilijk kind. Op de kleuterschool smeed hij zijn lei naar het hoofd van de meester in plaats van er gehoorzaam mee op zijn hoofd in de hoek te blijven staan en werd prompt van school gestuurd. Een vroegrijp kind ook. Hij had het geluk op zijn volgende school een leraar te treffen die dat onderkende en hem naast de basis stof volpompte met Latijn en Grieks, chemie, fysica en geografie. Op zijn veertiende was hij de beste van zijn klas hoewel hij tijdens de les langdurig zat te tekenen en ieder uur buiten school doorbracht in de pottenbakkerij van zijn grootvader. Al gauw hield hij de school voor gezien om daar full time te gaan werken en misschien had hij na al zijn avondlessen in chemie, electro techniek en metalurgie dat bedrijf ooit van zijn grootvader en vader overgenomen als hij op zijn 16^e niet oog in oog was komen staan met de kopie van de beroemde Romeinse Portlandvaas en met de maker er van, John Northwood (1836-1902).

De vaas was twee jaar daarvoor, in 1876, gereedgekomen. De glasfabrikant Benjamin Richardson (Wordsley Glassworks) had daarvoor een premie van duizend pond uitgelooft. Carder besloot de wereld van de klei te ruilen voor die van het glas en trad als 17 jarige in dienst bij de glasfabriek Stevens & Williams, daarbij ongetwijfeld gestimuleerd en geholpen door Northwood die als een van de beste graveurs van zijn tijd bekend stond en die al gauw het teken- en ontwerptalent van Carder onderkend had. Deze ging met tomeloze

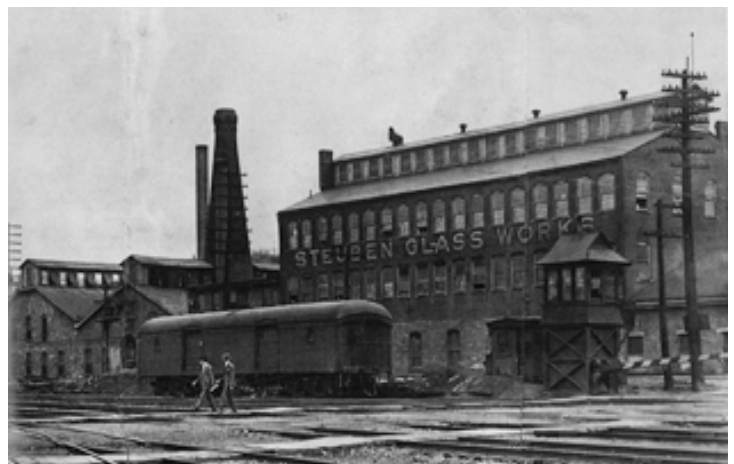
energie aan de gang. Het bedrijf had geen vormenmakerij maar Carder kocht een kleine draaibank en maakte zelf vormen. Gekleurd glas voor de 'überfang' werd van buiten betrokken maar Carder bouwde zijn eigen oventje en maakte tot vier verschillende kleuren per dag en al die tijd produceerde hij een stroom van nieuwe ontwerpen waarbij hij langzaam maar zeker wegstuurde van de rijk gegraveerde Victoriaanse stijl naar de nadruk op kleur en vorm van de Art Nouveau. In 1881 was hij in de gelegenheid zijn mentor en vriend een tegendienst te bewijzen door diens benoeming tot 'art director' van de glasfabriek te bewerkstelligen. Dat legde het bedrijf geen windeieren. Gedurende vele jaren zou Stevens & Williams een van de meest vooraanstaande Engelse glasfabrieken blijven.

In 1902 zond de South Staffordshire County Counsel hem uit op een studiereis naar Duitse en Oostenrijkse glascentra en zijn bevindingen bleken zo waardevol te zijn voor de Stourbridge glasindustrie dat hem een jaar later werd

*Boven: glasfabriek te Stourbridge, ca. 1900.
Frederick Carder als leerjongen bij Stevens & Williams, 1880.*

Rechts: De Steuben Glass works, gevestigd in een voormalige staalgietery, ca. 1930.

Links: Cameo vazen naar ontwerp van Frederick Carder, 1880. Rechts: Vazen naar ontwerp van Frederick Carder en John Northwood uitgevoerd in z.g. satijnglas dat zij 'Pompeïan' noemden, 1880. Stevens & Williams Glass works. Onder: Vazen in Gold- en Blue Aurene, 1904 – ca. 1930. Steuben Glass Works.

verzocht eenzelfde reis te ondernemen naar Amerika. Achteraf zullen ze daar wel spijt van gehad hebben. Carder reisde naar Pittsburgh, naar Washington en uiteindelijk naar Corning waar hij de industrieel T.G. Hawkes ontmoette, eigenaar van een glasveredelingsbedrijf, die graag zijn eigen glas zou willen vervaardigen. Dat was voor Frederick Carder de kans van zijn leven om een eigen glasfabriek te krijgen. Op 25 februari was hij uit Liverpool vertrokken. Al op 9 maart werd de Steuben Glass Works opgericht met Carder als mede aandeelhouder. De leden van de county counsel, thuis in Engeland, waren razend van woede. Stevens & Williams bood hem het drievoudige salaris als hij zou blijven maar Frederick Carder pakte zijn boeltje en vertrok met vrouw, dochter en twee zoons naar 'Yankeeland'. In een voormalige staalgieterij, de Payne Foundry, werden al in oktober van datzelfde jaar de eerste glasproducten geblazen, onbewerkte stukken, wat volgens Carder gelijk stond aan het maken van doek inplaats van een compleet schilderij. Het duurde dan ook niet lang of hij zette de middelen van de fabriek in voor het maken van kunstobjecten naar eigen ontwerp. Dat stond niet in zijn oorspronkelijke overeenkomst met de eigenaars/aandeelhouders maar bleek ook niet op bezwaren te stuiten. Hij zou zich van bezwaren trouwens niets hebben aangetrokken. Voor de komende dertig jaar was Steuben voor Carder zijn persoonlijke fabriek en er zouden zo'n 7000 verschillende vazen, bokalen, drinkglazen, lampenglazen en kaarsenhouders door hem ontworpen en uitgevoerd worden, alsmede een goede 600 speciaal voor rijke klanten ontworpen voorwerpen waaronder parfumflessen en -verstuivers. Al deze aan de blaaspijp gemaakte en handgevormde artikelen werden uitgevoerd in een ware regenboog van 140 kleuren, meestal in hete toestand verkregen en daarna vaak

geslepen, geëts of in camee techniek uitgevoerd. Daarnaast bemoeide hij zich met zowel de productie en personeelszaken als de verkoop en reisde hij stad en land af, schetsboek altijd bij de hand, om ideeën op te doen. Kortom, Carder was de fabriek en de fabriek was Carder. De kleurige gloed van geïriseerd Romeins glas inspireerde hem tot het gebruik van metaaloxiden wat een effect gaf dat hij 'Aurene' noemde, een samenvoeging van het Romeinse woord *aurum*

(goud) en de klank van het Engelse woord *sheen*. Naast goud aurene maakte hij ook blauw aurine met behulp van kobalt oxyde. Een andere variteit was 'Verre de Soie' waarbij de zijdeglans verkregen werd door het object in hete toestand te behandelen met tinchloride. Onder de naam 'Cintra' ontstond een serie kristal objecten met insluitsels van mica of goud- en zilverdeeltjes. Hij gebruikte deze techniek onder ander voor een aantal in zwaar kristal en met diep slijpsel uitgevoerde zogenaamde 'paperweight colognes' waarvan er geen twee aan elkaar gelijk zijn in kleur of decoratie. Bij verzamelaars zijn deze zeldzame flacons erg gezocht. Carder's bemoeienis met flessen beperkte zich tot parfum- en eau de cologneflessen waarvoor hij meer dan 300 ontwerpen heeft achtergelaten, grotendeels vervat in zijn schetsboeken die zich in de Rakow bibliotheek van

Corning bevinden.

Zo gingen de eerste vijftien jaar snel en voor Carder ongetwijfeld op gelukkige wijze voorbij. De oorspronkelijke fabriek met een oven voor tien glaspotten werd uitgebreid met een tweede oven met zestien potten en er waren nu bijna 300 mensen aan het werk. Maar het leven heeft soms tegenslagen voor ons in petto. In 1917 verklaarde de Amerikaanse regering de fabriek als niet essentieel voor de oorlogsvoering en blokkeerde de levering van noodzakelijke grondstoffen. Daarmee kwam een eind aan de productie van kunstglas. De fabriek werd verkocht aan Corning Glass Works en maakte gedurende enkele jaren slechts gebruiksglas. Hoewel de oude productielijn na de oorlog werd hervat, was de fabriek niet meer Carder's privé tuin. Erger voor hem was dat de publieke smaak afboog richting Art Moderne en Bauhaus stijl. Dat was een kunstrichting die Carder haatte uit de grond van zijn hart maar dat kon niet verhoeden dat de verkoop van zijn ontwerpen onmiskenbaar terug liep. De beurscrash van 1929 luidde zijn Waterloo in. In 1932 werd Arthur A. Houghton, achterkleinzoon van de oprichter van Corning Glass Works, directeur van Steuben. Hij introduceerde het door Corning ontwikkelde optische loodglas dat nog steeds kenmerkend is voor de productie aldaar, onthief de 69 jarige Carder van zijn functie maar gaf hem een ruim kantoor op de bovenste etage en de titel 'Art Director'. Er zijn er die slechter behandeld zijn maar misschien had Carder toch graag nog eens die lei uit de kleuterschool in handen gehad. Eenmaal in zijn nieuwe omgeving verbaasde hij iedereen door in zijn kantoor een electrisch oventje te bouwen en glas te gaan smelten. Tegenwoordig noemen we dat studioglas en Carder kan beschouwd worden als de vader er van: een voorloper van wat in de jaren 1960 door Dominick Labino en Harvey Littleton als Studio Glass Movement bekend werd. Sybren Valkema en Willem Heesen werden er op hun beurt door geïnspireerd om dit soort oventjes in Nederland te introduceren.

In 1964, op een World Crafts Counsel in New York demonstreerde Harvey Littleton een verrijdbaar glasoventje dat door hem en Dominique Labino was ontwikkeld en dat het mogelijk maakte dat ontwerpers niet meer aan bestaande glasfabrieken en uitvoerende glasblazers gebonden waren. Aanwezig waren ook Sybren Valkema en Willem Heesen die direct door het idee gegrepen werden. Eind 1965 installeerde Valkema zelf de eerste mobiele glasoven in Europa onder het afdak van de fietsenstalling van de Gerrit Rietveld Academie. Willem Heesen vertrok daarop bij Leerdam en stichtte zijn eigen glasblazerij in het in onbruik geraakte gemeaal 'De Oude Horn'. Ook de glasblazerij bij de historische stadswallen van Leerdam is met zo'n 'studio oven' ingericht. Inmiddels heeft ovenspecialist Durk Valkema, zoon van Sybren, tientallen van dit soort ovens geplaatst, van Nieuw Zeeland tot Scandinavië. De oorspronkelijke Amerikaanse collectie experimenteel glas met werk van Littleton en zijn medepioniers Lipofski, Eisch en Herman, is in 1969 in Nederland te zien geweest maar heeft sindsdien in het tuinhuisje gelegen van het huis waar Sybren Valkema tot zijn dood in 1996 gewoond heeft. Weer teruggevonden, is het sindsdien in gebruik als studiecollectie voor het door Durk Valkema opgerichte vrij glas atelier in Zaandam.

Carder stelde zijn eigen keramisch materiaal samen voor het maken van vormen en begon te werken volgens het 'verloren was' (cire perdue) systeem waarin hij een grote perfectie wist te bereiken. Zo wist hij in de jaren 1950, hij was toen al over de 90, een aantal 'Diatreta' te maken waardoor hij zonder meer een plaats verdient in de historie als een van de grootste glaskunstenaars. In 1959, hij was toen 96 jaar, tachtig jaar na zijn eerste oog-in-oog contact met een beroemd glasobject, besloot Carder dat het tijd werd om zich terug te trekken uit de wereld van het glas en zich voortaan te wijden aan de schilderkunst. Op 10 december 1963, drie maanden na zijn 100ste verjaardag, stierf hij vredig in zijn slaap. George Bernard Shaw schreef over hem; *'The greatest artist is he who goes a step beyond the demand'*.

FREDERICK CARDER was born in England in 1863. He was expelled from the local

infant school for throwing his slate and hitting the principal instead of standing penitently in a corner. The headmaster of his next school, who recognized the boys' extraordinary capacities, educated him in the basic subjects as well as geography, chemistry, Greek and Latin. That did not keep him from making drawings during lessons of everything he observed and becoming 'top boy' of his class at the same time. At the age of fourteen he left school to work in his father and grandfather's pottery although he followed evening courses in chemistry, electricity and metallurgy. Two years later he stood eye to eye with John Northwood's copy of the famous Portland vase, and more importantly, with John Northwood himself, who took an interest in the young man. He helped him obtain a position in the Stevens & Williams glass works in Stourbridge. Under the protection of the proprietor, Joseph Williams-Thomas, he went to work with boundless energy. At that time all molds were purchased outside since the factory had no workshop but Carder bought a small lathe and started making molds himself. He also purchased a small furnace that would melt glass in a couple of hours and succeeded in producing up to four different colours a day instead of buying coloured glass for casings elsewhere. His next move was to introduce coloured products in the Art Nouveau style and the use of cameo techniques which Northwood had revived in England. In 1902 the South Stafford County Council sent him on a visit to Germany and Austria to report on the glassmaking industry. His findings proved to be so valuable that, in 1903, they asked him to make a similar tour of American glass factories.

Once in America he met T.G.Hawkes, owner of a successful glass decorating firm in Corning and signed a contract with him to build a glass factory in a former foundry. This was to become the Steuben Glass Works (named for Steuben County, where Corning is located) and it was Carder's once in a lifetime chance of having his own glass factory. Three months after he returned from England together with his family, the new factory was in operation. At first it supplied crystal glass blanks to the Hawkes factory to decorate but soon, apparently sanctioned by the stockholders, turned out an amazing amount of coloured vases, bowls, candle holders, lamp shades and drinking glasses. Steuben was Carder's personal factory for which he designed a total of 7000 varieties of glassware in 140 colours. His sketch book for perfume and eau de cologne bottles alone show more than 300 designs destined for rich customers. Many of these objects were engraved, cut, or decorated in cameo technique. However, little decoration was used with the objects he made in what he called 'Aurene'. Inspired by the iridescence of some Roman glass after centuries of burial, he started to use metal oxides on hot glass. Apart from Gold Aurine, he made Blue (with cobalt oxide) and later Green, Red, Yellow and Brown. By spraying glass 'at the fire' with stannous chloride he obtained a luminous iridescence that he called 'Verre de Soie'. However, in 1917 the U.S. government declared Steuben a nonessential factory for the war effort and the stockholders sold the factory to the Corning Glass Works, producer of common household ware. From that moment on Steuben was no longer Carder's private playground although he was still general manager. The post-war years were not happy for him; apart from the effects of the Great Depression, the public taste started to move away from his beloved Art Nouveau style towards Art Moderne and the Bauhaus style, which was something that Carder abhorred. In 1932,

with the sales of Steuben declining, Arthur Houghton, the grandson of the founder of Corning Glass Works, relieved Carder (at that time 69 years old) of his duties and gave him a spacious office on the top floor. There he began to experiment with casting glass by the 'cire perdue' (lost wax) technique with the help of a small electric glass furnace (which made him the harbinger of the Studio Glass Movement of the 1960's). Starting with relief panels, he was finally able to cast complicated imitations of Roman Diatreta. In 1959, at 96, eighty years after he had first laid eyes on a famous glass object, he decided it was time to retire and started to paint in watercolours and oils. On December 10, three months after his 100th birthday, he had dinner with friends, went to bed and died peacefully in his sleep.

Left: Frederick Carder: Self-portrait. Lost wax method, 1951.

Right: Perfume vaporizer in Blue Aurene, 1915.

FANCY AMERICAN COLOGNE BOTTLES

[View of Sandwich Glass Works]

John Pastor

Perhaps no other individual glasshouse beyond the Boston and Sandwich Glass Company, Sandwich Massachusetts (1825 -1880) contributed more to the category of fancy cologne bottles blown in America. They were a prolific manufacturer of not only the traditional tall slender paneled bottles, as well the numerous corseted forms, but also a multitude of colorful blown and pressed stoppered examples.

Many of the bottles pictured below were generally considered commercial production pieces and a very important part of the company's later output. All of the straight-sided, paneled commercial cologne fragments excavated at the former site of the sandwich Glass

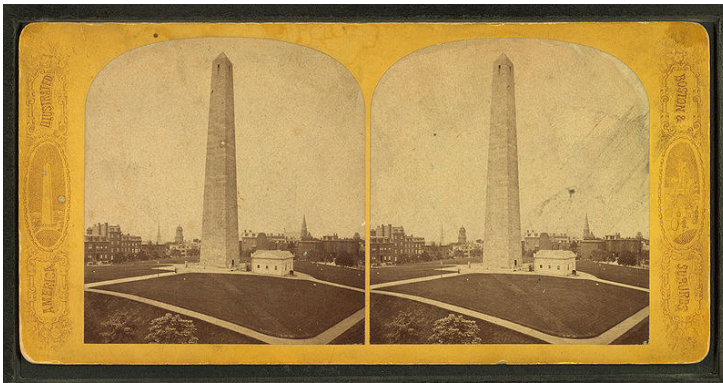
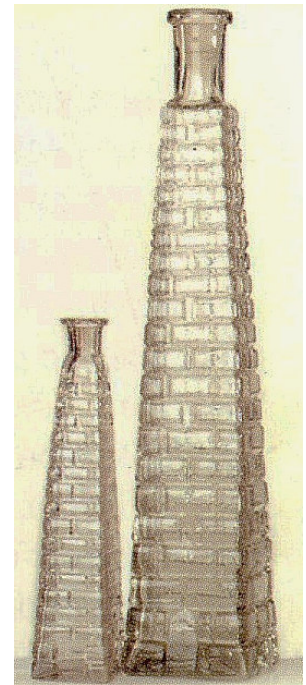
Company were blown from two-piece molds that had twelve panels. In addition it is interesting to note that the color variations of the blown Boston and Sandwich Glass Company colognes were extensive as close to a hundred different colors and hues in the 12-panel straight sided molds alone! It is easy to see why so many American collectors are drawn to the beautiful and ornate cologne bottles of the mid-nineteenth century. However, in many cases the term 'Sandwich type' is probably a more appropriate term when discussing commercial cologne bottles.

Bunker Hill figural monument cologne bottles, such as these, come in many colors, sizes and mold variation. The bottles left and far right are the largest size known. (ca. 30 cm.) Boston and Sandwich Glass Works, 1860-1888. Below: The Bunker Hill Monument on a Stereoscopic card, Robert N .Dennis collection.

The battle of Bunker Hill was fought on June 17, 1775. A British force of more than 2000 men landed on Charleston Heights in Massachusetts under General Howe for a surprise attack, but the night before the Americans had worked non-stop, building their main fortification. Howe was confronted with a six-foot high earthwork. In three waves of attack he drove the Americans out but lost 1150 killed or wounded. One-eighth of the British officers in the entire war were killed here and one-sixth was wounded. The Americans, who had been ordered ‘not to fire before you can see the whites of their eyes’ lost 441 killed and wounded. The obelisk that marks the site of the battle was the first built in America. The cornerstone was laid in 1825 but it took 17 years to build the 67 meter high monument, the tallest in the U.S.A. till the Washington Monument topped it in 1884. (J.S.)

Although the Boston and Sandwich Glass Company was certainly the most famous and likely largest producer of these types of bottles, it is also true that other glass companies, particularly in New England and the South Boston area, imitated the wares that had become so popular and so profitable at Sandwich. More than two dozen firms have been identified that were engaged in glassmaking on nine different sites in South Boston, between 1811 and 1896. (Joan Kaiser: *The Glass Industry in South Boston*, U.P.N.E. 2009). These firms produced a multitude of blown and molded objects including, of course, commercial cologne bottles. In fact

Ms. Kaiser points to the fact that fragments of twelve-panel commercial colognes (and others) were excavated at various dig sites.

Regardless of specific factory attribution, these colorful and fancy early cologne bottles are indisputable attractive. They remain as popular today as they have with collectors for decades past.

Left: Cologne Bottle, ca. 11 cm. Medium sapphire blue, 12-panel form, tapering gently from the shoulder to the base. Blowpipe pontil scar. Likely one of the earlier Sandwich commercial paneled cologne bottles. Two cologne bottles, one deep cobalt blue, the other colorless. ca. 11 cm.

Right: Large (33 cm.) blown cologne bottle, 1840-1860. Fiery opalescent moonstone or clam broth, outward rolled and tooled mouth, pontil scar. The partial, likely original label reads ‘TRIPLES Superieure’.

Met HOPPE wordt je weer mens Als ze geen HOPPE hebben ga ik naar huis

Peter Vermeulen

Johan Soetens

Iedere zichzelf respecterende distillateur had een eigen slogan. Enkele van de bekendste waren ongetwijfeld de bovenstaanden van het merk Hoppe.

Hoppe had er trouwens nog een aardige: **'Night Cap streelt uw tong en steelt uw hart'**.

Twee vroeg 19e eeuwse voorraadflessen, blaaspijppontiel. Collectie Bols Erfgoed. Waarschijnlijk afkomstig uit het voormalige Amsterdamse proeflokaal van Hoppe, Egelantiersgracht no.12, na restauratie Café 't Smalle' geheten. De naam Hoppe moet waarschijnlijk voorbehouden blijven aan het bekende café aan het Amsterdamse Spui.

1841 namen zijn weduwe en hun beide kinderen (Hermanus en Susanne) het bedrijf over. Na het overlijden van de weduwe Hoppe zetten Hermanus Hoppe en zijn zwager Henricus Muller de zaak voort. Het jenevercentrum was uiteraard Schiedam. En alleen al de naam van deze stad op de flessen deed wonderen voor de verkoop. Het was dus niet meer dan logisch, dat bij uitbreiding van de zaak aan Schiedam gedacht werd. In 1858 verkreeg Hoppe vergunning tot de oprichting van een branderij aan de Nieuwe Haven 101-103. Eerst was deze bedoeld voor de binnenlandse markt maar al spoedig bleek het een goede uitvalsbasis voor de export van onder meer Night Cap, Eenhoorn, Citron Tree en Comet.

Na het terugtreden in 1869 van Hermanus Hoppe kwam de directie in handen van zijn zonen Theodorus en Johannes Hoppe en zijn neef Petrus Muller.

Veel distillateurs van de oer-Nederlandse jenever stamden uit Duitsland. Zo ook Johann Pieter Hoppe. Hij werd in 1772 geboren in Harsewinkel in Westfalen (Duitsland). In 1780 nam hij in Amsterdam een likeurfabriek annex wijnhandel over aan de Egelantiersgracht.

Hij huwde in 1799 met de Amsterdamse Sophie Wilhelmina Rossing.

Sedert begin 19e eeuw bezat Hoppe tevens een belangrijke distilleerderij, zowel voor "Binnenlandsch als Buitenlandsch Gedistilleerd", vanwaar naar alle gewesten de bekende jenever in fusten en kelders werd verzonden.

Zijn eerste klas producten wonnen prijzen op o.a. andere de (wereld)tentoonstellingen te Londen, Parijs, Wenen, Amsterdam, Lyon en Haarlem.

Na het overlijden van Pieter Hoppe in

De distilleerderij van Hoppe aan de Nieuwe Haven 103 te Schiedam die tot 1979 in gebruik is gebleven. In 1997 werd het pand aangekocht door Frans van Harmelen, eigenaar van de Schiedamse slijterij Oranje en gerestaureerd. Het is thans met drie zalen en 540 m2 oppervlakte in gebruik als proeverij en party centrum. Ook is het door de gemeente Schiedam aangewezen als officieel trouwcentrum.

Reeds tientallen jaren doen geruchten de ronde, dat er kelderflessen met twee cachets (glaszegels) zouden bestaan. Inmiddels zijn er twee opgedoken in de internationale verzamelaarswereld. Eén is – inderdaad - een Hoppefles! Ons Australische lid, Theo Hulst, is de gelukkige bezitter er van

De fles is 28cm hoog, is van dun glas gemaakt en uit zee opgedoken. Helaas is er een grote barst ingekomen, maar dat tast wel de waarde maar niet de zeldzaamheid van de fles aan.

Het ene cachet toont een haan, het andere omvat de tekst **"P.HOPPE SCHIEDAM"**.

Een andere kelderfles is uitgebracht door J.Pfaff te Boston. De gebroeders Henry & Jacob bezaten een bierbrouwerij in Boston (1857-1918). Maar zij handelden kennelijk ook in sterke drank, gelet op de kelderfles met het 'Schiedam Schnapps' zegel.

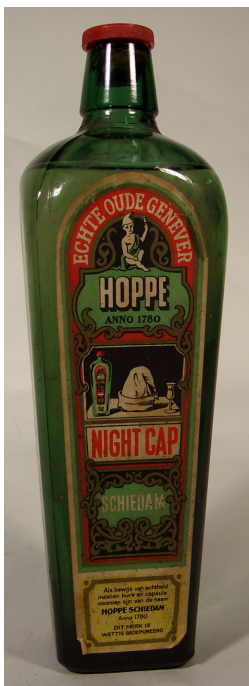
De meeste Hoppe flessen met cachet hebben slechts eenvoudig de naam van het bedrijf vermeld staan. Zij variëren in grootte van 13 tot 28cm. Ook de kleur van het glas is variabel: van blank, lichtgroen, donkergroen tot zwart. Kennelijk is Hoppe pas in Schiedam (dus na 1858) begonnen met het gebruik van cachets op zijn flessen. Ik heb in mijn verzameling alleen maar die met **"P.HOPPE SCHIEDAM"**.

Een Hoppe kelderfles met "Amsterdam" heb ik nog niet waargenomen.

Een belangrijk export gebied was het voormalige Nederlandsch-Oost-Indië.

Hoppe flessen worden er nog regelmatig gevonden

*Geheel links: Poster uit 1935.
Coll. Jenevermuseum
Schiedam. Links: Kelderfles
'Night Cap' ca. 1950.
Rechts: vreemd gevormd
kelderflesje 25cl. Ca. 1960.*

Links: Een 2 Liter en twee ½ liter verpakkingen voor Hoppe Night Cap, ca. 1950. Rechts: Zoals de meeste distillateurs hield ook Hoppe lang vast aan standaard 1 Liter jeneverkruiken als verpakking. Pas het verlaten van het statiegeldsysteem, begin jaren 1970, zou daar verandering in brengen. Midden: Een poging, eind jaren 1960, om een afwijkend model te introduceren in de vorm van een soort ronde kelderfles en tevens de sluiting te moderniseren was waarschijnlijk niet succesvol door problemen bij het afvullen. Op een lopende band werden de voeten van de flessen tegen elkaar getrokken, een verschijnsel dat er mede toe leidde dat kelderflessen gaandeweg uit het beeld verdwenen. Hiernaast: Hoppe kruikje van Delfts aardewerk, collectie Jenevermuseum Schiedam.

De Prohibition in de VS tussen 1918 en 1933 nekte de export van Hoppe. In 1939 was de leiding in handen van de gebroeders Herman en Harry Hoppe. In datzelfde jaar nam Heineken een meerderheidsbelang in het bedrijf. Na de Tweede Wereldoorlog werd de export nieuw leven ingeblazen, onder meer met een sterke en zoete likeur in Delftsblauwe kruiken voor de Amerikaanse markt. Voor de binnenlandse markt werd in 1953 'Red Cap', een bessenbrandewijn, geïntroduceerd.

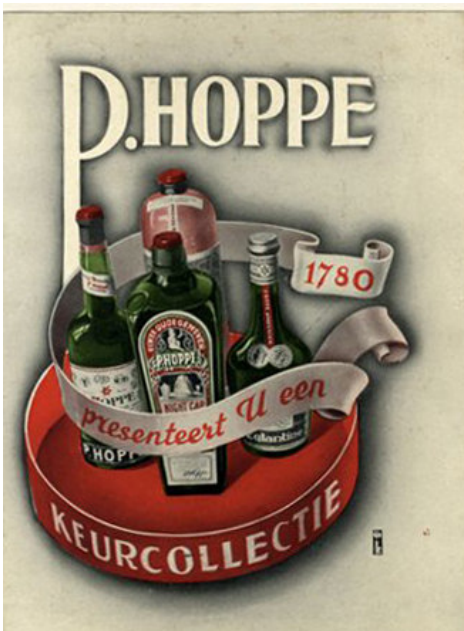
Reclameplaat uit 1957. Een kelderfles als verpakking voor jenever was toen nog gewoon maar de ronde glaskruik rukte op. Collectie Gemeentearchief Rotterdam.

Midden: Reclameobject ca. 1960

Collectie. Bols Erfgoed.

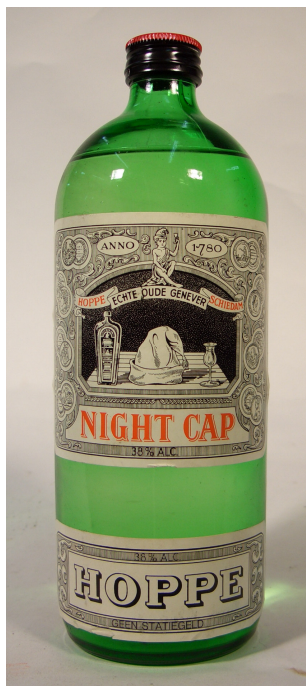
Rechts: Delftsblauw kruikje

Collectie Hulstkampmuseum Rotterdam.

Schiedam mag dan uitgegroeid zijn tot jeneverstad; Amsterdam is van ouds een likeurstad. Terecht werden de likeuren van Hoppe dan ook verpakt in wat bekend staat als Amsterdamse likeurflessen, karakteristiek door hun rechte hals. Links twee flessen uit de jaren 1950, in de voor die tijd kenmerkende ijzergroene kleur. Daarnaast een fles uit de jaren 1970 van emerald groen glas. Onder druk van de frisdrankindustrie die UPdranken wilde produceren werd dat de standaard kleur groen.

Rechts: De likeur Eglantine hield de herinnering levend aan de Egelantiersgracht, geboorteplek van Hoppe.

Van links naar rechts: traditionele statiegeldkruik, 1960; Statiegeldloos glas 1970; ½ Literfles naar ontwerp Willem Heesen met traditioneel etiket, 1973; advertentie in Playboy,

In 1973 kreeg Willem Heesen, hoofdontwerper Glasvormcentrum Leerdam, opdracht voor het ontwerpen van een moderne Hoppe jeneverfles met zoveel mogelijk behoud van de contouren van de bestaande jeneverkruik. Hij slaagde daar wondergoed in en het model is nog steeds in gebruik zij het dan in wat gestroomlijnde vorm als gevolg van het gewichtsverlagingsproces. Ook de etiketten werden gemoderniseerd en een omvangrijke reclamecampagne werd gestart onder het motto 'Met Hoppe wordt je weer mens', later aangevuld met 'Als ze geen Hoppe hebben ga ik naar huis' en 'Even stoppen voor een Hoppe'. In 1974 besloeg het Hoppe assortiment 33 artikelen, van jonge jenever tot Creme de Noyaux.

Het gebeurde niet zo gauw dat Freddie Heineken op bezoek ging bij een van zijn leveranciers maar in 1983 mochten we dat toch meemaken en stonden we in gezelschap van hoofdontwerper Floris Meydam in Leerdam op zijn komst te wachten. 'Ben ik hier de grootste klant?' 'Ja, mijnheer Heineken.' 'Luister, ik zie in iedere bar mijn bier staan maar nergens mijn likeur. Ik wil Bols overal van de plank hebben en Hoppe er op en ik wil een verbeterde verpakking'. Dat werd de door Meydam strak vormgegeven fles die met het moderne etiket een bijna schokkend verschil maakte met de tot dan toe gebruikte verpakking. Maar of dat ooit geholpen zou hebben het doel te bereiken blijft twijfelachtig. Succesvol in 't bier wil niet zeggen dat het met gedistilleerd ook lukt. Nadat een vijandig bod van Heineken op de Erven Lucas Bols mislukt was kwam het tot een samenwerking met Bols voor de Beneluxmarkt en uiteindelijk kocht Bols Heineken begin jaren 1990 uit.

Literatuur:

Nieuwe Haven 103 en de Firma Hoppe door J.C.M. Zwaneveld-Wille, artikel in *Scydam* 27^e jaargang nr 1 maart 2001

Een kelderfles met twee cachets! door Peter Vermeulen, 2007

Met dank aan: Henk Hettinga, Jenevermuseum Schiedam
Ton Vermeulen, Het Fluitschip, historisch bureau

Two Case bottles, early 19th century, labeled and with applied seal 'P. Hoppe Schiedam'. Coll. Jenever Museum Schiedam. Right: Bottle label and calendar plates, 1916. Below: Two Delft Blue (left) and a Gouda faience (right) liqueur decanter. Coll. Jenever Museum Schiedam.

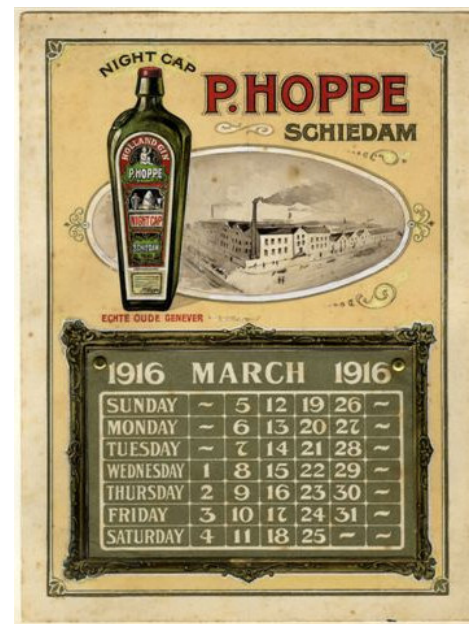
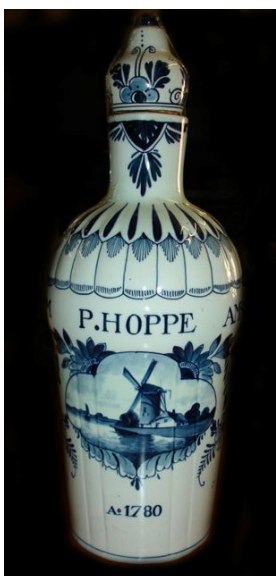
In 1780, Johann Pieter Hoppe, from the city of Harsewinkel, Germany, came to Amsterdam and purchased a

liqueur factory on the Egelantiersgracht (Eglantine or Sweet Briar Canal). In those days, Amsterdam was famous for its liqueur factories such as Lucas Bols, Wijnand Fockink, Bootz and van Zuylekom. Soon Johann Pieter also established his reputation there. From the beginning of the 19th century onward he produced Genever as well, under the brand names 'Night Cap' and 'Unicorn'. In 1858 his successors founded an additional distillery in Schiedam where they established their head office. That had much to do with the growing importance of their business in genever and the dominant position of Schiedam as a centre of its production. The production in the original Amsterdam distillery was discontinued in the 1960's but the Hoppe

tasting house has always remained a popular meeting place. In the vicinity of the famous Westerkerk and the Anne Frank House it is still frequented by both tourists and locals. While enjoying their drink, visitors can admire the panorama of the Amsterdam canals through the leaded window panes that the

Hoppe Company had installed here in 1900. In 1954, the Heineken Brewery, that had already a stake in Hoppe since 1939, took over the management and gradually modernized the packaging as well as the advertizing. Popular slogans with the public were lines such as 'With Hoppe one becomes human again' featuring a stressed father calming down after a shot of Hoppe jenever, and 'If they don't serve Hoppe here, I'll go straight home' with look-a-like actors resembling Humphrey Bogart and Marylyn Monroe. However, in the early 1990, Heineken decided to concentrate on their core activities and sold their interests in spirits and liqueurs to Lucas Bols, which had been for many years their main competitor on the Dutch market. Today Hoppe products are sold in characteristic bottles, designed in 1973 by the Dutch glass artist Willem Heesen.

Een verdwenen industrie

Johan Soetens

STROHULZEN

Joop van Diessen

Er was een tijd dat er nog geen cartonnen dozen bestonden om flessen in te verpakken, laat staan plastic krimpfolie, clusterverpakking en andere verworvenheden van de moderne dranken en levensmiddelen distributie. De wegen waren ongeplaveid of op zijn best belegd met keien. Een paar flessen wijn naar mijnheer pastoor, dokter of notaris te krijgen zonder risico voor breuk was geen sinicure om maar te zwijgen over het probleem van bierbrouwerijen die hun product over grote afstand moesten transporteren. Het enige voorhanden zijnde verpakkingsmateriaal was... stro. Lang geleden? Nee hoor. Tot in de jaren 1950 was een strohuls een gangbaar beschermings- en verpakkingsmiddel voor een te transporteren fles.

Al rond het jaar 1600 moeten in Duitsland strohulzen vervaardigd zijn. Op de arme gronden in de omgeving van Osnabrück werd veel rogge verbouwd. Het stro daarvan leende zich uitermate voor verwerking tot stromatten en isolatie- of verpakkingsmateriaal zolang de rogge tenminste met de hand wordt gemaaid en de lange stengels ongebroken bleven.

Na het dorsen werden de wintermaanden benut om matten en hulzen te maken. Ook in Noord-België en op de arme zangronden van Brabant, waar veel rogge werd verbouwd, drong deze vorm van huisindustrie door. Dat ging des te gerader omdat er in Brabant geen strokarton fabrieken waren. In de kinderrijke Brabantse gezinnen mankeerde het niet aan werkzame handen en het strostof dat in de benauwde woninkjes hing was erg genoeg maar niet erger dan dat bij het verwerken van tabaksbladeren waarbij het zachte bladgedeelte van de nerf moest worden geritst. We moeten niet vergeten dat een groot deel van de Nederlandse bedrijven uit huisindustrie voortgekomen is. Leerplicht bestond nog niet. Het inschakelen van kinderen bij de arbeid was heel gewoon. Dank zij het gekrakeel tussen confessionele en liberale partijen kwam in Nederland pas in oktober 1874

een wet tegen kinderarbeid, gecombineerd met leerplicht in werking tegen bijvoorbeeld Frankrijk in 1841 en 1847, Duitsland in 1839 en Engeland in 1833.

Gaandeweg werd de huisarbeid, waarbij de strohulzen door handelaren werden opgehaald om doorverkocht te worden aan wijnhandelaren en brouwerijen, vervangen door fabrieksmatige productie. In 1913 waren in Nederland 22 strohulzenfabrieken met een totale productie van 170 miljoen stuks.

*Meisjes aan het werk in de strohulzenfabriek Leende (N.B.)
Op de voorgrond worden stromatjes genaaid op een machine. Het meisje daarachter maakt daar een huls van. Daarboven snijdt een jongen, de 'kopper', de strohuls op de juiste maat.*

Rond het begin van de 20^e eeuw was het lange roggestro een veel gebruikt product.

Links: een opname uit ca. 1900 van de Bindkamer in de Nieuw Buiner Glasfabrieken waar bundels flessen gereed werden gemaakt voor transport. (Zie rechts onderkant foto)

Hieronder: Meisjes in de Dutch Straw works te Helmond aan het werk bij de strokoordmachine. Zie de haspel links op deze foto uit 1919.

Hoewel de werkomstandigheden verre van ideaal waren was het werk in een fabriek een verbetering ten opzichte van de huisarbeid.

Voorheen was het werken met stro in belangrijke mate huisarbeid. Een rapport uit 1919 vermeldt een bezoek aan 15 Brabantse gezinnen in de buurt van Oosterhuis en Leende waar door vrouwen en kinderen met het maken van strohulzen twee tot drie gulden per week werd verdiend in werkdagen van 7 tot 14 uur. Meestal geschiedde het werk in het woonvertrek dat in veel gevallen tevens keuken en slaapvertrek was. Je kon maar beter in een fabriek werken zoals die in Leende waar zo'n 300.000 strohulzen per week konden worden gemaakt, hoofdzakelijk voor export naar Duitse en Engelse brouwerijen en distilleerderijen zoals Guinness en Vat 69. Zoals zo veel Nederlandse bedrijven werd ook deze fabriek gedurende de oorlog gedwongen om aan Duitsland te leveren en hoewel het hier uitsluitend om verpakking voor bierflessen ging heerste bij de Ondergrondse de gedachte dat er hulzen voor het transport van granaten werden geleverd waarop in 1944, rond D-Day, alle gebouwen in brand werden gestoken.

In de fabrieken was het loon bij een gebruikelijke 12-urige werkdag ongeveer vijf gulden per week. De meisjes stonden op stukloon en een goede hulzenmaakster kon tussen de 10 en 15.000 stuks per week maken. Praten onder het werk was verboden. Zingen mocht wel. Het waren de jaren van het zogenaamde rijke Roomse leven en evenals in de Maastrichtse glasfabriek waren Marialiedjes populair. Jongens, net van school, kregen een rijksdaalder per week en een kwartje opslag vanaf hun 16^e jaar. Een meesterknecht verdiende negen gulden per week.

Voor de straatarme Brabantse bevolking was, naast de sigarenfabrikage en de schoenmakerij, de strohulzenproductie een belangrijke bron van inkomsten, als men voor het schamele inkomen dat woord mag gebruiken. Ook voor de keuterboeren die op de arme zandgronden een karig bestaan hadden was het leveren van stro een welkome bijverdienste. Een goedbeladen wagen kon zo'n 1000 kilo stro bevatten en dat bracht ongeveer 9 tot 10 gulden op. Het maken van strohulzen bleef nog lang huisarbeid, ondanks het ontstaan van een heuse strohulzenindustrie. Vaak werden kleine stro naaimachines aan de boeren in bruikleen gegeven. Daarmee werden kleine matjes gemaakt die door de jongste kinderen tot hulzen werden 'gehaakt'. Hoezeer dat ook in Noord België gebeurde bleek te meer toen in 1914, na het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog veel Belgen naar Nederland vluchtten waaronder een aantal die met dit werk bekend waren en eenvoudige machientjes op hun vlucht hadden meegenomen. Een deel van hen kwam terecht in een groot vluchtelingenkamp in Uden waar een klooster stond van de order der Kruisheeren. Deze trokken zich hun lot aan en organiseerden een werkplaats om strohulzen te maken. Al met

Boven: Exportbierflessen worden voorzien van strohulzen. Een beeld van de verpakkingslijn bij de Amstel brouwerij, 1930.

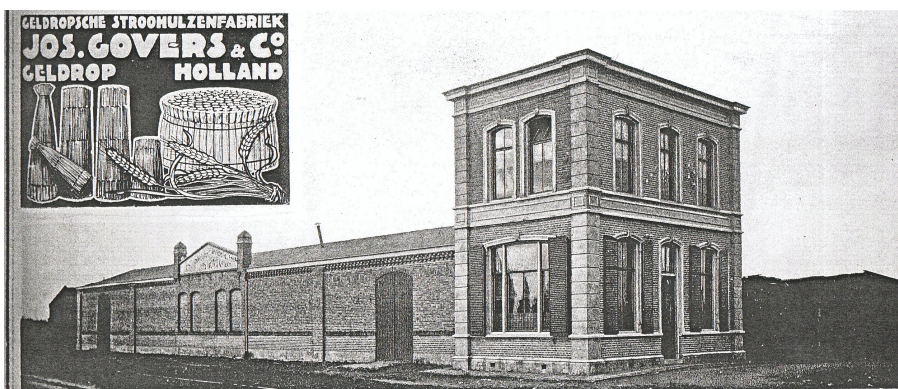
Uit: Peter Zwaal: Amstel, het verhaal van Ons Bier 1870-heden.

Rechts: Strohulzenfabrikage, Dutch Straw Works, Helmond, ca. 1910.

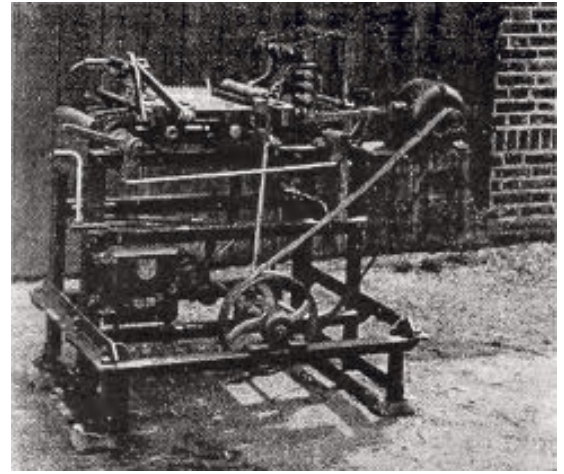
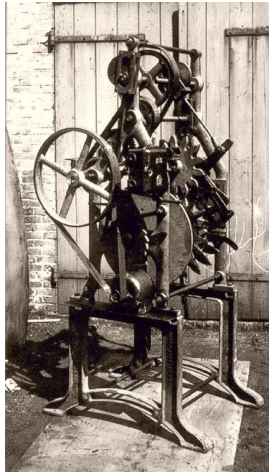
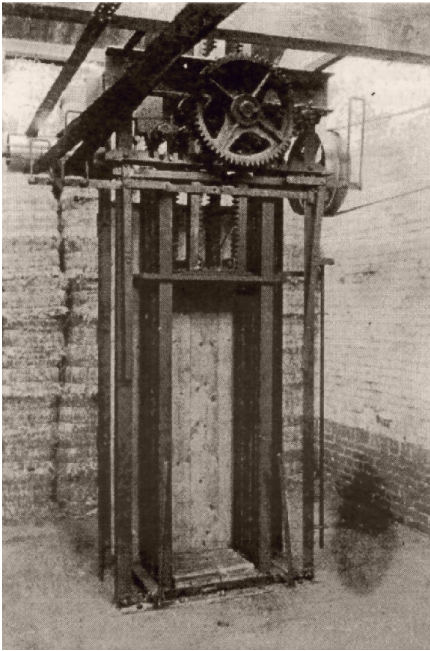
Onder: Coöperatieve Strohulzenfabriek Jos. Goovers & Co. Geldrop.

Daarnaast: Strohulzenfabriek 'Concordia', van Rijckevorsel & Co. Boxtel.

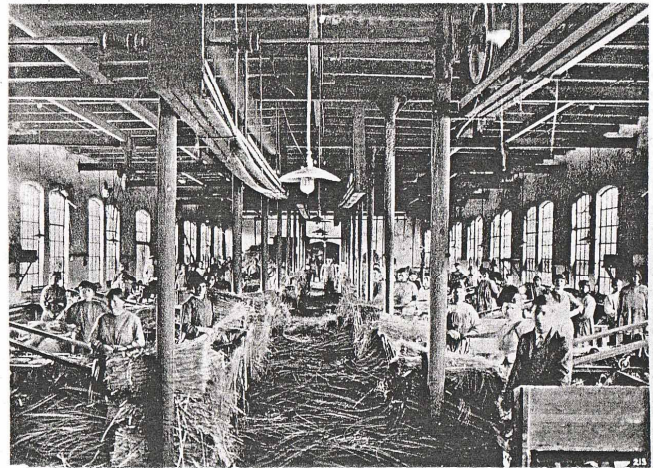
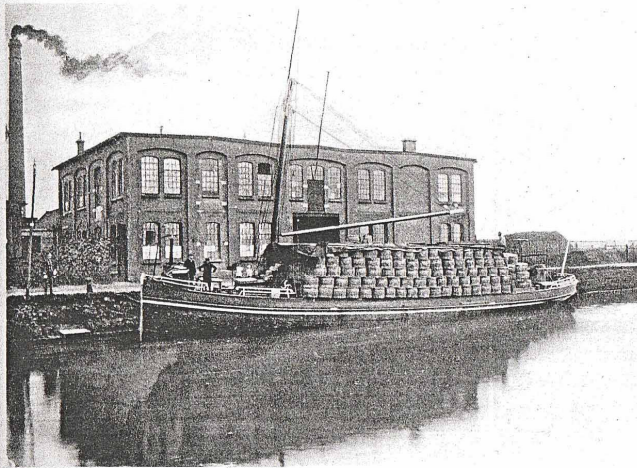
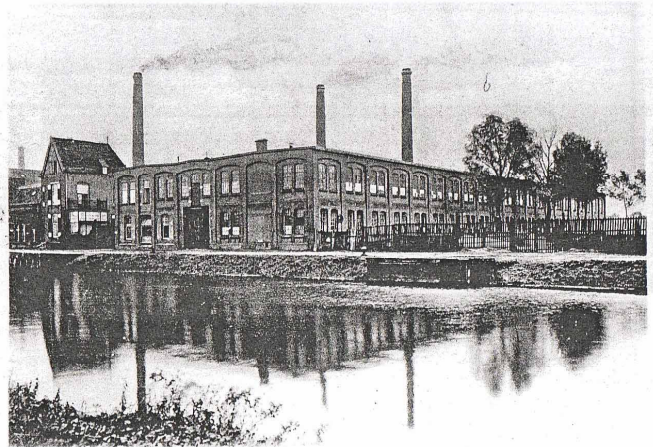
behalve naaimachines ook persen waarmee de hulzen tot handzame balen werden gevormd. Een aantal afbeeldingen van deze soms bizar ogende apparaten zijn bewaard gebleven evenals van de bedrijven die ze gebruikten. Deze vertonen vrijwel allemaal het beeld van simpele, grote, stoffige ruimten met hoofdzakelijk vrouwelijk personeel. Mannen waren meestal alleen voor het onderhoud van de machines in dienst.

Strohulzenfabrieken:
Fabriques d'enveloppes de paille
Stroo-Flasche-Producties
Strohulzen-Fabriken:
„CONCORDIA”
Opp. 1881 VAN RIJCKEVORSEL & Co
Fond
Est
Ogr. Tel „Concordia” BOXTEL Prod 35 m. m.

Van links naar rechts: Pers om strohulzen tot balen te vormen; Kopmachine om hulzen van een gesloten bovenkant te voorzien. Rondnaaimachine die het met de hand 'haken' van de huls overbodig maakte. Hieronder: Dutch Straw Works te Vrijhoeve-Capelle (N.B.) Het was de tweede vestiging, naast die in Helmond.

DUTCH STRAWWORKS COMPANY

Directie: Oerlemans & Zonen
VRIJHOEVEN-CAPELLE (N.-B.)
 Fabrieken te Vrijhoeven-Capelle en Helmond
 Stroohulzen - Strookoord - Stroomatten
 Ballonhulzen

DUTCH STRAWWORKS COMPANY

Direction: Oerlemans & Zonen
VRIJHOEVEN-CAPELLE (N.-B.)
 Fabriques à Vrijhoeven-Capelle et à Helmond
 Paillons - Paillassons - Câbles en
 paille - Paniers pour dames-jeanne

DUTCH STRAWWORKS COMPANY

Direction: Oerlemans & Zonen
VRIJHOEVEN-CAPELLE (N.-B.)
 Factories at Vrijhoeven-Capelle and Helmond
 Straw-covers - Strawropes - Straw-mats
 Demijohns covers

DUTCH STRAWWORKS COMPANY

Direktion: Oerlemans & Zonen
VRIJHOEVEN-CAPELLE (N.-B.)
 Fabriken in Vrijhoeven-Capelle und Helmond
 Strohhülsen - Strohseile - Strohmaten
 Glasballonhülsen

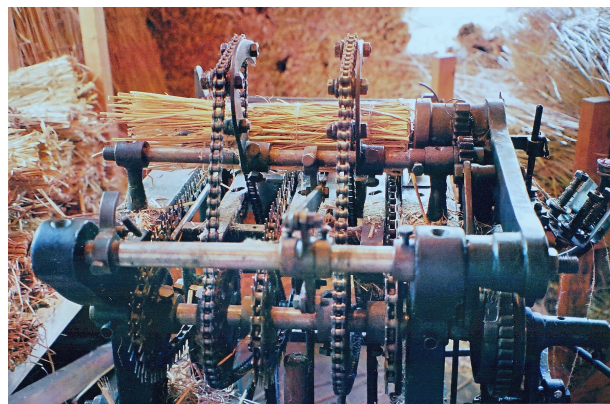
De naai-machines werden nog met de hand bediend.

distributieketen van bier, wijn en gedistilleerd en het is daarom verwonderlijk dat er van deze industrie zo weinig bewaard is gebleven. Dat is in Noord Duitsland, waar vanouds een grote productie van strohulzen bestond, wel anders aangepakt. Het **Industriemuseum Glashütte Gernheim** toont een permanente aan deze verpakingsvorm gewijde opstelling. De hier getoonde foto's zijn daar gemaakt. (Zie ook het aan dit museum gewijde artikel: *Nun mutig zur Feuerstelle!* De Oude Flesch 115). Niet ver daar vandaan, in Twistringen, zuidelijk van Bremen, houdt sinds 1998 het **Museum der Strohverarbeitung** de herinnering levend aan de tijd dat in die plaats zo'n 1000 mensen betrokken waren bij de productie van 120 miljoen hulzen per jaar. En hier te lande? Zoud het internationaal opererende afvalverwerkingsbedrijf van Gansewinkel (dat zich ook bezig houdt met glasrecycling) zich weten te herinneren dat het ooit begonnen is als vervoerder van strohulzen naar de Heineken brouwerij? Een bedrijf dat zich ter dege van haar 'roots' is bewust is Catalonië Glasverpakking in Tilburg, lid van De Oude Flesch en adverteerder in dit blad. Dank zij een bewaard gebleven unieke fotoserie kan een beeld gegeven worden van een typische eind 19^e / begin 20 eeuwse industrie die de sprong naar de moderne tijd succesvol gemaakt heeft.

Na het reinigen van het stro werd een hoeveelheid daarvan gelijkmatig uitgespreid over het heen en weer schuivende deel van de naaimachine die er met drie of vier naalden een vierkant matje van maakte. Op de helft van de lengte werd dat geklemd onder een stang en vervolgens omgeslagen waarna het door een bindster met een grof haakje en touw tot een strohuls werd gemaakt. Oorspronkelijk werden de naaimachines met een handzwengel bediend maar al spoedig werd dat vervangen door mechanische aandrijving, vandaar dat men op latere foto's een wirwar van drijfwielen en -riemen kan zien. Later kwamen zogenaamde rondnaaiers in gebruik die de strohulzen in één keer konden maken. Hoewel de productie dus in alle eenvoud verliep was het eindproduct een onmisbare factor in de

Drie opnamen van een rondnaaimachine in de permanente opstelling van Industriemuseum Glashütte Gernheim.

Boven: de productie van strohulzen en rechts: Productie van papiertouw, een oorlogsproduct bij gebrek aan jute. Deze foto's mét oprichter Verbunt zijn genomen tuseen 1914 en 1918 .

hebben. Kennelijk liet zijn wijnhandel hem voldoende tijd en energie daartoe. Trouwens, wie dronk in 1900 wijn? De textielfabrikanten, de dokter, de notaris en de pastoor. En dan was er nog de levering van miswijn, jarenlang waarschijnlijk het belangrijkste product voor de firma. Behalve dat Verbunt het met zijn klanten misschien niet al te druk had werd hij geholpen door zijn vermogen goede bedrijfsleiders aan te stellen. In 1900 richtte Verbunt de **Tilburgse Strohulzenfabriek Catalonië** op. De naam was ontleend aan de streek rond Barcelona, waaruit Verbunt zijn kurken betrok. In 1904 begon hij, onder dezelfde firmanaam, zelf met de productie van kurken en vier jaar later startte hij tevens een capsulefabriek. Om zijn assortiment aan verpakkingsmiddelen te vervolmaken begon hij daarnaast een handel in verpakkingsglas. De flessen en potten betrok hij o.a. van de Leerdamse fabriek Jeekel & Co. die in 1912 door de Vereenigde Glasfabrieken werd overgenomen en van de Vereenigde Glasfabrieken te Vlaardingen, later Schiedam.

Op één van de opnamen uit de begin 1900 gemaakte fotoserie is te zien dat de firma zowel in flessen als in conservenpotten handelde. De waren werden, zoals tot in de 20e eeuw gebruikelijk was, in manden verpakt en kennelijk per handkar afgeleverd. Deze op de foto nog uiterst bescheiden bezigheid zou uitgroeien tot de belangrijkste activiteit van het bedrijf.

Links: Een Nederlandse flessenfabriek Anno 1900.

Het bedrijf was een initiatief van de Tilburgse industrieel en wijnhandelaar H.J.M. Verbunt en vormt een kenmerkend voorbeeld van een familiale bedrijvigheid met de wortels in de historie. Al in de 16^e en 17^e eeuw was de familie Verbunt actief als *'fabriqueurs van lakenen'* die voor een belangrijk deel geëxporteerd werden waarbij als retourvracht wijn meegenomen werd.

De nazaat waarover we het hier hebben was een uitzonderlijk ondernemend man. Hij zette binnen enkele jaren een aantal bedrijven op die ogenschijnlijk niet veel met elkaar te maken

De flessenhandel Catalonië rond 1900. Een jongen zet vermouthefflessen in een krat, een man pakt bourgogneflessen in en drie andere mannen vullen manden met haring- en conservenpotten. Een verdwaalde gans kijkt belangstellend toe. Van het twaalfstal foto's die uit deze periode bewaard zijn gebleven is slechts één aan de flessenhandel gewijd. Het was nog maar een klein onderdeel van de activiteiten maar dat zou veranderen.

Voorlopig bleef de productie van strohulzen echter de belangrijkste bezigheid. Het was een voor die tijd zeer grote onderneming met meer dan 100 mensen in dienst. Veel toekomstige Tilburgse wevers hebben in hun jonge jaren eerst een paar jaar bij Catalonië, bijgenaamd 'De Strooikeet' gewerkt. Het was een van de weinige plaatsen waar kinderen op jonge leeftijd al iets konden verdienen en bij menig Brabants gezin, waar de armoede als het ware voor de deur lag, was dat extra inkomen meer dan welkom.

Inmiddels bleef oprichter Verbunt tomeloos bezig. De grote hoeveelheid afval stro leidde tot levering aan paardenstallen en als je het stro leverde kon het hooi er nog wel bij en zo ontstond de Fouragehandel Catalonië.

Met het jutendraad waarmee de hulzen werden genaaid kon je ook wel een juteweaverij beginnen en toen jutendraad tijdens de Eerste Wereldoorlog schaars werd startte hij de Eerste Nederlandse Papiergarenfabriek. De goede contacten met de geestelijkheid mondde uit in een handel in misgewaden, heiligenbeelden en kerkelijke paramenten. De familie Verbunt was ook betrokken bij de oprichting van de Tilburgse gloeilampenfabriek VOLT, dat een belangrijke klant zou worden van de Leerdamse glasfabriek. (Zie Johan Soetes en Job Meihuizen: *Glas op Celluloid*, Amsterdam 2006).

Van stro tot eindproduct. Tegen de klok in: Stro opslag, hulzenfabrikage (er is al mechanische aandrijving), opslag gereed product, transport en machine onderhoud in de eigen smederij.

Bij indiensttreding diende ieder personeelslid het *Reglement op den Arbeid* te ondertekenen. Daarin waren de gebruikelijke boetes wegens te laat komen vermeld: 5 cent voor de eerste vijf minuten en ongeveer een cent meer voor iedere extra minuut.

Begrijpelijk dat in deze brandbare omgeving het rondlopen met een brandende pijp of sigaar tot onmiddellijk ontslag kon leiden maar ook godlasterlijke of onzedelijke taal werd op die manier bestraft evenals het binnenbrengen van vreemden of het zich zonder toestemming uit de fabriek verwijderen.

Met zoveel lagen stro en zoveel jonge meisjes in huis was het geen wonder dat de directie weinig op had met vergrijpen tegen godsdienst of goede zeden, wangedrag, dronkenschap en alles wat art. 1639p van het Burgerlijk Wetboek verder bevatte.

CATALONIË - TILBURG, (HOLLAND)

Telefoon Interco. 119. Telegr.-adres: Catalonië.
A. B. C. code 5 Ed.

Stroohulzen Capaciteit der fabrieken 40 miljoen.

Kurken Gen. Agent voor: **EL CONVENTO PALAMOS.**
Grootste Kurkfabriek der wereld.

Flesschen in alle modellen aan fabrieksprijzen.

Capsules in alle soorten. - - - -

Volgens een reclamekaart uit het begin van de jaren 1900 produceerde het bedrijf 40 miljoen hulzen per jaar. Iedereen schreef met pen en inkt en dus waren vloeibladen zoals hier getoond een veel gebruikt reclamemiddel.

FLESSCHEN STROOHULZEN

KURKEN

VRAAGT OFFERTEN
FABRIEKEN CATALONIË - TILBURG
TEL-ADRES CATALONIË
TELEFOON No. 119 -

PAKHOOI CAPSULES

VLOEIBLAD

Telefoongesprekken gingen nog via een 'juffrouw' in de centrale. Catalonië had nummer 119.

FLESSCHEN KURKEN

STROOHULZEN

VRAAGT OFFERTEN
FABRIEKEN CATALONIË - TILBURG
TEL-ADRES CATALONIË
- TELEFOON No. 119 -

PAKHOOI CAPSULES

VLOEIBLAD

VRAAGT
onze noteering van
PRIMA

STROOHULZEN

CATALONIË
TILBURG (Holland)

Telefoon 119. Telegram-adres Catalonië.

VLOEIBLAD.

Factories of Straw-Envelopes
"Catalonie"
Tilburg (Holland)

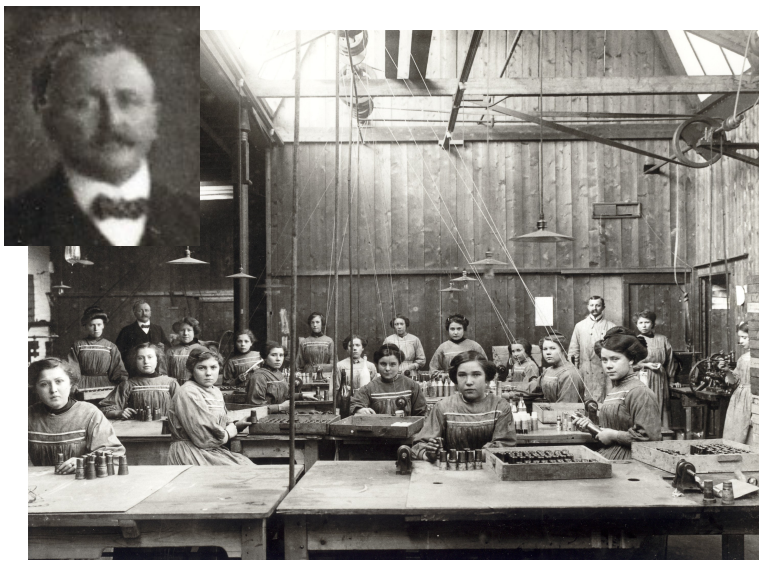

Teleph. Int. 119
Cable-Address: Catalonië
Codes used A.B.C. 5th & 6th Ed.
Correspondence invited!

Blotting Paper

Jongens aan het werk in de kurkenfabriek van Catalonië ca. 1910. De naam van het bedrijf was ontleend aan de streek rond Barcelona dat tot de grootste productiecentra van kurk ter wereld behoort. Spanje heeft 725.000 hectare kurkbos. Het totale areaal rond de Middellandse zee beslaat 3 miljoen hectare.

Productie van loden capsules bij Catalonië, ca. 1900. Jonge meisjes schijnen grotendeels gescheiden te werken van de oudere vrouwen. Eigenaar Verbunt verkoos kennelijk om met de eerste categorie op de foto te gaan.

De groep bedrijven zou een turbulente ontwikkeling doormaken. Op 3 augustus 1914 brak de Eerste Wereldoorlog uit en Tilburg, toen nog een stad met amper 60.000 inwoners, moest onderdak bieden aan 20.000 gemobiliseerde militairen. Zo'n vijfhonderd werden in de gebouwen van Catalonië gehuisvest. Op strozakken uiteraard. De vulling daarvoor lag voor het grijpen. Later kwamen daar vluchtelingen uit het zwaar getroffen België bij. Misschien dat het rond die tijd niet meer zo nauw genomen werd met dat 'Reglement op den Arbeid' want december 1916 brak brand uit en er is weining verbeelding voor nodig om zich het inferno van een brandend stroverwerkingsbedrijf voor te stellen. De brandweer, die eerst nog bijeen geroepen moest worden, had een half uur nodig om op de plaats van de ramp te komen en moest, na zich een weg gebaand te hebben door het kijkerspubliek, maar hopen dat iemand het watertappunt zou kunnen vinden en dat de slangen niet zouden lekken zodat men tenminste de geëigende twintig meter ver zou kunnen spuiten. Geen wonder dat het bedrijf volledig in de as werd gelegd. De gebeurtenis haalde zelfs de kolommen van de *Katholieke Illustratie*. Al op 22 januari verleende de gemeente de vergunning voor de herbouw en al spoedig kon de productie van strohulzen worden hervat. De kurken- en capsule activiteiten werden waarschijnlijk rond die tijd verkocht aan de Schiedamse familie van der Toorn en voortgezet onder de naam Capsulefabriek Holland en Kurkenfabriek Schiedam.

Een herinnering aan de ellende van de Belgische bevolking tijdens de Eerste Wereldoorlog. Twee brieven uit 1916 aan de 'Broodfabriek Catalonië'. De Tilburgse bakkers bakten broden voor de hongerende inwoners van Antwerpen en omstreken en vanuit het bedrijf van de onkreukbare Henri Verbunt vond de verdeling plaats.

VLOEIBLAD SPECIALITEIT FORDOLIE.

Machinolie	PRIMA KWALITEITEN.	Motorolie
Oliën	CATALONIË TILBURG.	Benzine
Spindelolie	TELEFOON No 119 Telegr. adres CATALONIË	Fordolie
VRAAG OFFERTEN.		
ALLE SOORTEN OLIËN EN VETTEN.		

ALLE SOORTEN OLIËN EN VETTEN
CARBOLINEUM EN TEERPRODUCTEN.

PRIMA KWALITEITEN . . . !!
Concurrerende Prijzen !!

SPECIALITEIT:
FORD- EN AUTO OLIËN.

PERSONEN-AUTO'S / BENZINE, middelgewicht				
H 25	BENZINE	H 23	BENZINE	H 21
BENZINE	H 24	BENZINE	H 22	BENZINE
BENZINE	H 19	BENZINE	H 17	BENZINE
H 20	BENZINE	H 18	BENZINE	H 16
H 15	BENZINE	H 13	BENZINE	H 11
BENZINE	H 14	BENZINE	H 12	BENZINE
BENZINE	H 09	BENZINE	H 07	BENZINE
H 10	BENZINE	H 08	BENZINE	H 06
H 05	BENZINE	H 03	BENZINE	H 01
BENZINE	H 04	BENZINE	H 02	BENZINE

gespaarde voorraad kon men gedurende de hele oorlog aanstekerbenzine leveren, hoewel er steeds minder te roken viel. Zoals alle Brabantse strohulzenfabrieken werd ook Catalonië gedwongen volop te produceren voor Duitse brouwerijen. Gewapende 'Landwachters' (collaborateurs in semi-militaire dienst) zagen er op toe dat de productie op gang bleef. Na de oorlog werd de handel in olie en bezine beëindigd. Die in flessen en potten ontwikkelde zich snel. Bijna alles was in die tijd in (statiegeld)glas verpakt, van bleekwater en azijn tot medicijnen en spiritus en de huisvrouwen stonden dagenlang in dampende keukens groenten en fruit te conserveren in huishoud inmaakglazen. De belangstelling voor strohulzen liep langzaam maar zeker terug door de opkomst van kartonnen dozen als verpakkingsmiddel. Dat ging samen met een steeds slechtere verkrijgbaarheid van langstro door het gebruik van landbouwmachines die het stro direct in balen persten waardoor het onbruikbaar werd. Toch blijkt uit oude klantenkaarten dat nog tot in 1951 strohulzen geleverd werden aan Schiedamse distilleerderijen. Tegenwoordig is Catalonië een bloeiend bedrijf dat zich naast het leveren van grote partijen, specialiseert in serviceverlening aan kleine afvullers. Joop van Diessen, tweede generatie, zowel als de huidige directie, diens zoons Harrie en Joop van Diessen zijn lid van DE OUDE FLESCHE en adverteerder in dit blad.

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N
Naam <i>En J. P. J. Kalkb.</i>													Map nr. <i>51</i>
Straat <i>Stroffersdijk 10 Schiedam</i>													Klant sinds
Plaats en Tel. adres													Conc.
Branche <i>Distilleerderij</i>													
Adres door													
Bemerkingen omtrent credit													Instructies v/d verzending
Datum	Hoeveelheid	Omschrijving	Prijs										
23-12-46	10.000	Strohulzen 2nds	12,25										
17-6-46	10.000	Strohulzen 2nds	19,73										
17-6-46	5.000	Strohulzen 2nds	17,11										
7-11-46	15.000	Strohulzen 2nds	17,40										
19-12-46	5.000	Strohulzen 2nds	17,40										
20-1-47	5.000	Strohulzen 2nds	17,40										

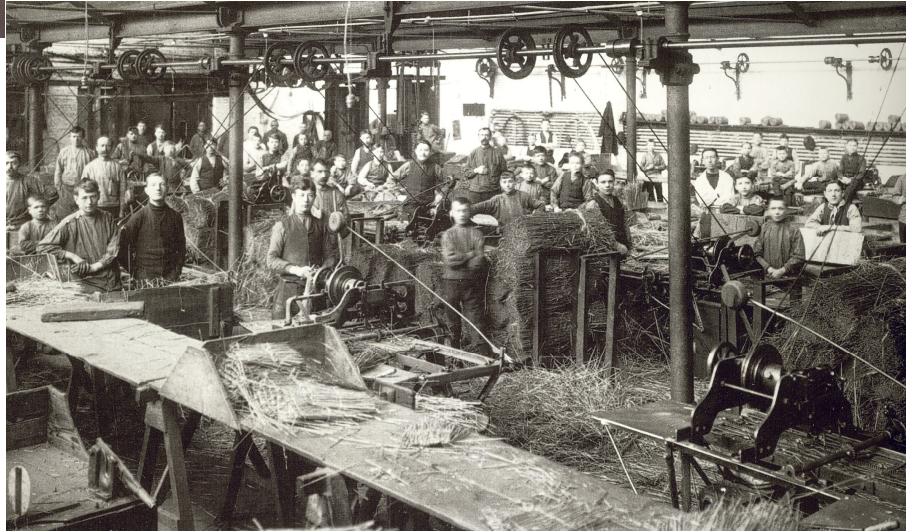
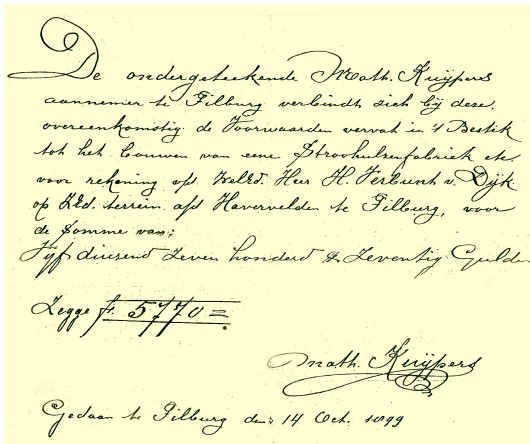
4/6-47	10.000	Strohulzen 2nds	19,06
21-12-50	5000	Stroh. open 2nds	22,55
25-4-51	10.000	Stroh. open 2nds	25,95

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W
Naam <i>M. J. Distilleerderij</i>																						Map nr. <i>47</i>
Straat <i>Schiedamschedijk 10 Schiedam</i>																						Klant sinds
Plaats en Tel. adres																						Conc.
Branche <i>Distilleerderij</i>																						
Adres door																						
Bemerkingen omtrent credit																						Instructies v/d verzending
Datum	Hoeveelheid	Omschrijving	Prijs																			
12-46	6000	Strohulzen 2nds	17,40																			
11-47	5000	Strohulzen 2nds	17,40																			

STRAW ENVELOPES, A FORGOTTEN INDUSTRY

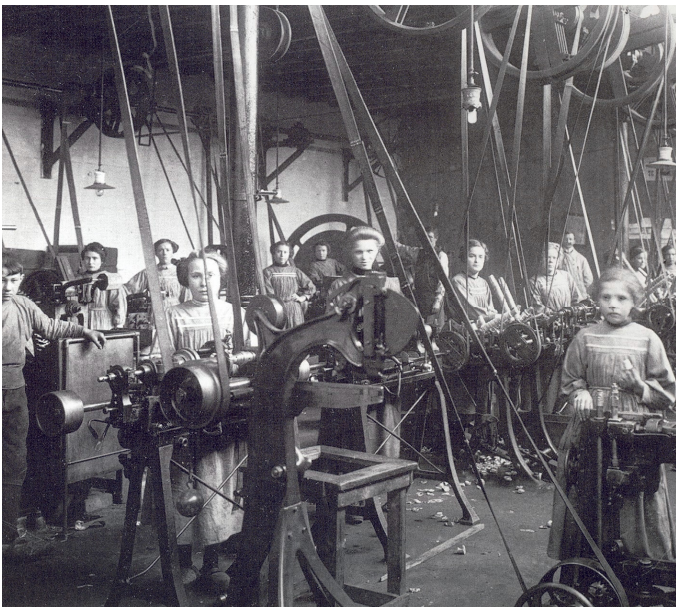
In the 19th century, if one wanted to deliver a few bottles of wine to the local doctor, notary or clergyman without breakage, the only available packaging material was straw. No carton boxes existed, let alone plastic shrink wrapping or cluster packs. Straw envelopes were an indispensable utility for wine merchants, brewers, gin and whisky exporters alike. They were made by the million in areas where the poor soil allowed only the growing of potatoes and rye, in such places as in the North of Germany, the Southern part of Holland and Northern part of Belgium. Rye grows with long stalks which make it ideal for all kinds of packaging purposes and the production of mats, straw ropes, insulation material and straw envelopes. For many years the farmers produced

those items during the winter months while the whole family struggled to earn a few extra pennies. Gradually that work was taken over by small companies where the sewing machines that were necessary for this work could be driven by steam engines or electricity instead of being turned by hand. In 1913, in the Netherlands alone, there were 22 straw envelope factories with a total

Above left: The building contract for the Catalonië straw envelopes factory for the price of Hfl. 5770,- Oktober 14th 1899.

Above: Production of straw envelopes at 'Catalonië', early 1900. Below: the lead capsules factory. Note the number of unprotected driving-wheels and the number of very young workers; a dangerous combination that today would bring the factory owner quickly into trouble with the factory inspection.

production of 170 million envelopes. Most of the output was exported, primarily to the Scotch whisky houses, such as VAT 69 and to the breweries in the North of Germany. Breweries, distilleries, and also apothecaries and chemists could not do without these simple but very effective bottle protectors. Thousands of people, primarily children and women were employed in this industry and it is remarkable that so little of it has been preserved. In the North of Germany, the *Industrie Museum Glashütte Gernheim* has a permanent exhibition of straw sewing machines as well as the products that were made with them. The nearby town of Twistringen even has a *Museum der Strohverarbeitung* (Museum for straw processing), but nothing in the Netherlands, or in Belgium has been preserved. However, a few photographs and brochures still give us an idea about the working conditions. They invariably show us large, dusty production halls with primarily female workers, often very young, and the transport of the bundles of pressed-together straw envelopes. One of the leading producers of straw envelopes, with a yearly production of 40 million, was the 'Catalonië' Company named after the region around Spanish Barcelona from where it obtained corks. It was established in 1900

PLEASE ADDRESS ALL COMMUNICATIONS TO
CATALONIË
TILBURG

FACTORIES OF
STRAW & PAPER ENVELOPES,
CORKS,
BOTTLE CAPS,
TEA BAGS.

DAVID ADRIENS, CATALONIË
COOK SHOP A.B.C. 87 EN
TELEPH. INTERC. 119.

Tilburg, Holland.

PRICE LIST
No. 5877
of Straw Covers of Various Weights & Sizes.

WEIGHT FOR 1000 COVERS	PRICES PER 1000 COVERS	PER GROSS
95 to 100 Kilos	-	-
90 - 95	-	-
85 - 90	-	-
80 - 85	-	-
75 - 80	-	-
70 - 75	-	-
65 - 70	-	-
60 - 65	-	-
55 - 60	-	-
50 - 55	-	-
45 - 50	-	-
40 - 45	-	-
35 - 40	-	-
30 - 35	-	-
25 - 30	-	-
20 - 25	-	-
15 - 20	-	-

Without Engagement.

Note. Above prices are for Two-string Covers, tied or open tops. Three-string Covers (Exclusive of Topfile) are charged 1/4d. per gross extra. A small additional charge is also made for extra wide covers.

Delivery Terms: One third of the amount must convey the order; the second third amount to be paid, against documentary draft, with the accommodation of inspecting the goods, before payment; the last third amount to be remitted by cheque, Net within 30 days afterwards.

Samples and quotations for any Special Size or Weight of Cover, are always at your command on application.

by the wine merchant H. Verbunt, an energetic entrepreneur who saw great possibilities in creating businesses that were complementary to his wine import company. In 1904 he started his own production of corks and in 1906 that of lead capsules. Straw envelopes were sown together with a string of jute and that lead him to the production of woven gunny bags. During the First World War, when jute was hard to come by, he managed to produce his own string made of paper. The considerable amount of straw refuse he sold to horse stables. Horses, in those days, were indispensable for transport, so stables were everywhere and soon he was trading in forage as well. Finally he began to deal in bottles and preserving jars. In 1916, a fire broke out and it is no wonder that the buildings, filled with straw and hay, were burned to the ground. However, that did not keep him from rebuilding, and than trading in oil and gasoline as well. In those days the Catalonië Company was an important employer with more than hundred workers, both male and female. It was one of the very few places where one could earn wages at an early age and in the early 19th century, with poverty always lying at the doorstep of many families, this was more than welcome. Many future textile weavers did start their career by sewing straw envelopes at Catalonië. After Henri Verbunt's death, in 1937, the heirs sold the various activities that were all clustered under the name of 'Catalonië' to the general manager, Harry van Diessen. From 1945 onward, the new owner gradually disposed of most activities with the exception of the bottle trade. Thanks to the fact that he carefully preserved his documentary material we are able to publish this series of photographs from the early 1900's that gives a unique impression about an almost forgotten industry. After the Second World War the use of straw envelopes died out, partly because of the introduction of carton boxes, partly because of the modern harvest methods whereby combines pressed the straw in bundles which made it unfit for the production of envelopes. However, well into the 1950's, they remained in use with the Schiedam genever distillers for specific export destinations. In 1950, at the occasion of its 50th anniversary, the company had a large cut and engraved cup made by the Royal Leerdam Glassworks. In its engraving it bears witness that straw envelopes were still considered an important part of the companies tradition and even today straw envelopes are occasionally used as a fancy gift wrap. However, no longer by Catalonië. Today this is a successfully trading company in bottles and preserving glass under management of the third van Diessen generation.

Top of the page: Left: pricelist for straw envelopes or 'covers' early 20th century. Right: Promotional blotting paper from a time that people still wrote with pen and ink.

Middle: Distillers were probably the most important clients. For many years export of genever was hardly possible without the use of straw envelopes.

Above: Cut and engraved cup, Royal Leerdam Glass works, 1950.

Right: Today straw envelopes are advertised as a fancy gift wrap.

Romeinse bekers en drinkglazen

Tekst; Hans van Rossum

Foto's; Tom Haartsen

Vanaf het vroege begin van de Romeinse glasindustrie maakten bekers en drinkglazen deel uit van het Romeinse tafelglas. Omdat het de gewoonte was voorwerpen als grafgift mee te geven, zoals borden, schalen, drinkbekers, dolken en munten is veel bekend over het dagelijks leven van de Romeinen. Het eet- en drinkgerei bevatte voedsel en drank voor de reis naar de onderwereld. Naarmate de Romeinse glasindustrie tot grotere bloei kwam werd vaker gebruik gemaakt van glaswerk als grafgift, waaronder bekers en drinkglazen. De vele bijgiften maken het meestal mogelijk tot een datering daarvan te komen, vooral dank zij de munten, die altijd voorzien waren van het jaartal waarin de muntmeesters ze geslagen hadden.

Prachtige voorbeelden van bewaard gebleven glaswerk, geblazen in een mal gedurende de eerste eeuw, kunnen zo nog bewonderd worden. Malgeblazen tafelglas werd gemaakt tot rond het einde van de Flavische Keizerdynastie (98 na Chr.), waarna facet geslepen glaswerk in opkomst kwam. De neergang van luxe, malgeblazen glaswerk kan versneld hebben plaatsgevonden door de opkomst van een ander soort malen waarin prismatische flessen werden geblazen waar grote vraag naar was. In die tijd begon in het **westelijk** deel van het Romeinse Rijk een vorm van massaproductie te ontstaan dat ongetwijfeld de waarde van het luxe, in malgeblazen glas heeft beïnvloed. Dat kan de reden zijn geweest voor de neergang van deze luxe branchetak. In het **oostelijk** Middellandse Zeegebied speelde dit nauwelijks een rol waardoor daar de productie van luxe malgeblazen glas kon blijven voortbestaan.

Een mooi voorbeeld daarvan is een beker die in een vierdelige mal is gemaakt. Hij toont ons een afbeelding van een vrouw die een cape rond haar schouders draagt. Met de rechter hand omvat zij de achterpoten van een dode beer en met haar linker hand houdt zij een stok die op haar linker schouder rust. De tweede afbeelding is van een man die een dood kalf ondersteboven over zijn linker schouder draagt. Op de volgende afbeelding staat een man in een reismantel. In zijn rechter hand heeft hij een glas en in zijn linker een staf of een sikkel. Op de vierde afbeelding zien we een man met kort geschoren haar die een *caduceus*, in de Griekse mythologie de staf van Hermes, in zijn rechter hand draagt. In zijn linker hand heeft hij waarschijnlijk een beurs. Door de vrouw met de cape wordt de winter gesymboliseerd. De man die het dode kalf draagt staat symbool voor de halfgod Hercules en de man in de reismantel voor de zomer. Bij de vierde afbeelding zou het gaan om de god van de handel en de reizigers Mercurius, de Romeinse equivalent van de Griekse god Hermes. De uitbeelding refereert aan een processie bij het huwelijk van Peleus en Thetis. Dit type beker met mythologische afbeeldingen heeft waarschijnlijk gediend als rituele beker of als gift bij ceremoniële gelegenheden.

Een ander voorbeeld van een luxe malgeblazen beker betreft een lotusbeker. De lotus is een waterlelie die uit zijn eigen wortelstok lijkt te ontstaan en stond om die reden symbool voor goddelijke geboorte en zuiverheid.

Ribkommetje of zarte Rippenschale, 1^e eeuw. ↑ 6,5 cm. Ø 10,5 cm. Oostelijk Middellandse Zeegebied, Noord-Italië of Noord-Kroatië.

Boven: Mythologische beker eerste-derde kwart 1^e eeuw. ↑ 12,0 cm. Ø 6,6 cm.

Onder: Lotusbeker, 1^e eeuw. ↑ 13,0 cm. Ø 6,4 cm.

Beide Oostelijk Middellandse Zeegebied.

Een heel andere vorm van een drinkglas uit het tweede en derde kwart van de eerste eeuw is de in vakjargon genoemde *zarte Rippenschale*. De hoogte van deze kommetjes varieert tussen de vijf en zesentwintig centimeter en de diameter tussen de acht en de tienentwintig centimeter. Het kommetje kan in een mal geblazen zijn en werd daarbij voorzien van verticale ribbetjes. In veel gevallen volgen deze aan de bovenzijde een

Een heel andere vorm van een drinkglas uit het tweede en derde kwart van de eerste eeuw betreft de in vakjargon genoemde *zarte Rippenschale*. De hoogte van deze kommetjes varieert tussen de vijf en zesentwintig centimeter en de diameter tussen de acht en de tienentwintig centimeter. Het kommetje kan in een mal geblazen zijn en werd daarbij voorzien van verticale ribbetjes. In veel gevallen volgen deze aan de bovenzijde een halfgebogen lijn waardoor telkens

tussen twee ribben een verdiept profiel ontstaat, dat aan de bovenzijde is afgerond. In een aantal andere gevallen ontbreekt de gewelfde boog aan de bovenzijde en het is mogelijk dat bij deze variatie de ribben gevormd zijn door ze met een tang uit te knippen. De rand van deze kommen werd niet afgewerkt. Het is niet zeker waar deze typisch gevormde kommetjes voor hebben gediend. Tot op heden neemt het merendeel van de archeologische wetenschappers aan dat ze als drinkglazen zijn gebruikt. Toch blijft natuurlijk de vraag of de scherpe rand geen problemen gaf bij het drinken uit dit glas. De zarte Rippenschale werd alleen in het westelijk deel van het Romeinse Rijk gemaakt. Centra hiervan bevonden zich in Noord-Italië, het zuiden van Zwitserland en in Dalmatië. Dit type drinkglas is via de bestaande handelsroutes door het gehele rijk heen verhandeld en gebruikt, getuige de vondsten in bijvoorbeeld Spanje, de gebieden rond de Zwarte Zee, op Cyprus en ook in Nederland. In de militaire versterking in Velsen zijn vierenvijftig fragmenten gevonden van zesentwintig verschillende exemplaren, waarmee Velsen tot de belangrijkste vindplaatsen in Europa behoort. Voorts is deze vorm in ons land vastgesteld in Heerlen, Nijmegen, Vechten en Valkenburg (ZH). De zarte Rippenschale werd overal op dezelfde wijze gemaakt. De kom is een vroege vorm, want de productie hiervan is waarschijnlijk nog voor het eind van de regering van Keizer Augustus begonnen, dus voor het jaar 14. Het hoogtepunt heeft gelegen in het tweede kwart van de eerste eeuw. In het derde kwart zou de productie gestaag zijn afgenomen om rond het jaar 75 geheel te zijn gestaakt.

*Ribkommetje, 1^e eeuw. Oostelijk Middellandse Zeegebied, Noord-Italië of Noord-Kroatië.
↑ 6,5 cm. Ø 10,5 cm.*

geslepen. Dit type beker werd gemaakt in zowel een hoge als in een lage uitvoering in productiecentra in Italië en de noordwestelijke provincies van het rijk. De wand van de beker kan recht zijn, maar ook cilindrisch of conisch. Incidenteel werd dit model voorzien van twee greepjes. Deze laatste vorm is afgeleid van voorgangers in aardewerk. Alle bekertjes en drinkglazen die waren voorzien van groeven hebben bovendien een gladde mondrand.

Verschiede factoren speelden een rol bij het ontstaan van nieuwe glasvormen zoals historische gebeurtenissen maar ook technische innovaties en tijdgebonden zaken als smaak en mode. Na een periode van onrust of epidemieën ontstond altijd weer een periode van bloei binnen het toenmalige rijk die vooruitgang en vernieuwing bracht. Dat kon betrekking hebben op een groot deel van het Romeinse Rijk, maar ook op kleinere gebieden daar binnen. Niet alle glasvormen werden door het gehele rijk heen gemaakt. Zij konden geïmiteerd zijn van

*Petticoatbeker, 3^e eeuw. Oostelijk Middellandse Zeegebied-Cyprus
↑ 8.0 cm. Ø 7.3 cm*

bestaande regionale en traditionele vormen in aardewerk of zilver, maar ook een regionaal verschillend gevoel voor smaak kon een rol spelen. Ook bij bekers en drinkglazen bestaan er specifieke modellen die kenmerkend zijn voor de productie in een bepaald gebied.

Zo kennen we een drinkglas waarbij het lichaam net als bij een gesteven petticoat rok naar beneden toe wijd uitloopt en daarom een petticoatvorm wordt genoemd. De productie hiervan heeft op Cyprus plaatsgevonden.

Beker, 1^e eeuw. Mogelijk Israël. ↑ 10,4 cm. Ø 7,0 cm
Vierkante deukbeker, laat 1^e – 2^e eeuw. Romeinse Rijk. ↑ 10,0 cm. Ø 5,8 cm

de grip op de beker werd daardoor steviger.

Deukbeker, 3^e – 4^e eeuw. Romeinse Rijk. ↑ 12,0 cm. Ø 5,0 cm
Slangendraadglas, 2^e – 3^e eeuw. Keulen. ↑ 16,5 cm. Ø 5,1 cm

Een duidelijk voorbeeld van de invloed die mode kon hebben op de ontwerpen van de diverse glaswerkplaatsen heeft betrekking op de in Keulen vervaardigde bekers, voorzien van een opvallend uitgevoerd glasdraadmotief. In deze stad werd in de tweede en derde eeuw glaswerk, waaronder drinkglazen, gemaakt van kleurloos glas, gedecoreerd met een *slangendraadmotief*. Dit motief is waarschijnlijk voor het eerst in de tweede eeuw in Syrië toegepast en dankt zijn naam aan de grillige en kronkelige manier waarop de glasdraden werden aangebracht. In Syrië werd dit motief vooral in neutrale kleuren uitgevoerd. Deze nieuwe wijze van decoreren, een stilistische innovatie, heeft waarschijnlijk al snel aan het eind van de tweede eeuw via Massilia (het huidige Marseille) en de Rhône vallei Keulen bereikt. Daar hebben glasblazers het motief overgenomen en toegepast op hun producten, om er later een eigen kleurrijke invulling aan te geven. Vanaf de tweede helft van de tweede en gedurende de derde eeuw werd dit motief in Keulen uitgevoerd in witte, gele en blauwe glasdraad. Deze kleurige decoratie moet mede omdat het werd aangebracht op kleurloos glas een grote aantrekkingskracht hebben gehad. De glasdraden moesten binnen de korte tijd dat het glas van de beker nog heet was in een aantal grillig motieven worden aangebracht. Ze werden veelal ook nog met een mes, en op regelmatige afstand, ingekerfd. Dat alles moest binnen enkele minuten gebeuren omdat het glas anders te hard was geworden. Opnieuw verhitten was geen optie, want in dat geval zou de glasdraaddecoratie gaan vloeien en een geheel gaan vormen met het oppervlak. Het decoreren van glasobjecten met slangendraadmotief was een werk dat hoog vakmanschap vereiste. Het is niet ondenkbaar dat slechts een enkel glasatelier zich in Keulen bezig heeft gehouden met deze moeilijke techniek. De producten van deze werkplaats moeten bijzonder gewild moeten geweest.

Net als bij de schalen en kommen het geval was, werden ook bij bekers en drinkglazen gedurende de vierde eeuw decoraties aangebracht door stukjes glas met een pincetvormige tang uit te knijpen. Een andere manier om ze te decoreren bestond uit het werken met opgelegd en gekleurd glasdraad. Dit was vooral in de vierde eeuw in trek. Met een contrasterende kleur glasdraad werd een zigzag- motief op de wand van het glas aangebracht, maar ook een enkele horizontaal aangebrachte glasdraad kon als versiering volstaan. Vooral in Keulen en het Oostelijk Middellandse Zeegebied werden bekers en drinkglazen in die tijd gedecoreerd met ronde dotjes donkerblauw of donkergroen glas die willekeurig of volgens een bepaald patroon op het glas werden aangebracht om zo het object aantrekkelijker maakten.

Voorts werden bekertjes of drinkglazen toen niet alleen slanker en hoger gemaakt, maar ook in veel gevallen op een verhoogde voet geplaatst. Zo ontstaat een aardige overeenkomst met ons hedendaagse glaswerk en de wijze waarop aan onze wijn- en champagneglazen vorm wordt gegeven.

Alle hier beschreven vormen en uitvoeringen van bekertjes en drinkglazen hebben uiteindelijk, via de bestaande handelsroutes of in de bekleding van de soldaten, hun eigen weg gevonden binnen het immens grote Romeinse Rijk. Ze zijn als grafgift op zeker moment meegegeven aan een overledene om hem of haar weer van nut te kunnen zijn tijdens de reis naar de andere wereld. Uiteindelijk zijn ze in handen gekomen van Nederlandse particuliere verzamelaars en tijdelijk verenigd op de tentoonstelling *Romeins Glas geleend uit Particulier Bezit* (Thermenmuseum Heerlen 29 april tot 28 augustus 2011).

Van links naar rechts: Bekertje op voet, 4^e eeuw. Oostelijk Middellandse Zeegebied. ↑ 11,4 cm. Ø 6,8 cm.

Bekertje, 4^e eeuw. Syrisch – Palestijnse gebieden ↑ 9,0 cm. Ø 5,3 cm. fraai geïrisceerd.

Drinkbekertje op voet, 4^e eeuw. Oostelijk Middellandse Zeegebied. ↑ 7,5 cm. Ø 4,7 cm. Zeldzame mosgroene kleur.

Hogebekertje op voet, 4^e – 5^e eeuw. Oostelijk Middellandse Zeegebied. ↑ 12,0 cm. Ø 6,0 cm.

During the exhibition ***‘Roman Glass from Private Collections’***, already pre-announced in the previous issue of ‘DE OUDE FLESCHE’, about 270 glass objects can be seen, such as a number of beakers and drinking cups. All of these have been recovered from Roman grave sites. Thanks to the many additional offerings, especially the Roman coins that always carry the year in which the mint master stamped them, these glass beakers can be dated with some accuracy..

Mold-blown tableware was produced until the end of the Flavian Dynasty, 98 A.D. After that period cut and faceted glassware became fashionable. A beautiful example of mold-blown glass is the ritual four-paneled beaker with symbols for Winter, the half-god Hercules, and Mercurius. Another beaker is decorated with lotus flowers, symbol of divine birth and purity. Narrow beakers of transparent glass from the 3rd and 4th century A.D. with four vertical indentations often have a round splayed foot and, although rare, some have a square foot. Of special interest are the beakers from the 3rd and 4th century, made near the city of Cologne where glass blowers often decorated their products with dots of blue and green glass or meandering trails of coloured glass.

It is also interesting to note how in time drinking vessels were produced in a more slender, taller fashion and in many cases were furnished with a foot in a manner that they almost become comparable with present day tableware. (J.S.)

Drinkglas op voet, 4^e – 5^e eeuw. Cyprus. ↑ 7,0 cm. Ø 8,5 cm.

Johan Soetens

COMPLEET COPIER

DE GROOTSTE OVERZICHTSTENTOONSTELLING OOK NATIONAAL GLASMUSEUM LEERDAM

Het weekend van 16 en 17 april was druk voor de mensen van het Nationaal Glasmuseum. Een beetje emotioneel ook want het was het afscheidswEEKEND voor directeur Arnoud Oddink die na tien jaar, waarvan 6 ½ als directeur, afscheid van de glasstad nam. Dank zij zijn goede relaties kreeg het museum de afgelopen jaren belangrijke subsidies zodat de verwaarloosde boel in het vroegere woonhuis van Cochius kon worden opgeknapt, de naastliggende villa bij het complex kon worden betrokken, de samenwerking met de Glasblazerij tot stand kwam alsmede die met de Vereniging voor modern Glas. 150 vrijwilligers zetten zich hier thans in en in 2010 ontving het museum 80.000 bezoekers. Dat mogen er dit jaar best meer worden want ditzelfde weekend werd de tentoonstelling 'Compleet Copier' geopend, de grootste overzichtstentoonstelling die ooit aan zijn werk is gewijd, met bijna twee duizend objecten, waarvan vele uit particulier bezit.

Aan de bruikleenverstrekkers werd voorafgaand aan de opening in de tuin een brunch aangeboden. DE OUDE FLESCHE was geen bruikleenverstrekker maar was toch uitgenodigd en dat gaf de gelegenheid de tentoonstelling in alle rust en met toelichting van conservator Helène Besançon te bekijken. Je krijgt niet zo gauw opnieuw de kans om zoveel stukken uit privébezit naast die uit de vaste collectie te zien opgesteld. De tentoonstelling beperkt zich ook niet tot glas maar toont tevens ontwerpen in metaal en porcelein alsmede een drietal vaasjes, duidelijk onder invloed van leermeester Jac. Jongert tot stand gekomen, zoals het afgebeelde exemplaar uit de collectie van de Gemeente Leerdam (1926).

Links: de nieuwe directeur, Arend Jan Weysters met conservator Helène Besançon

Eén van de verbindingsbruggen tussen de twee gebouwen, ingericht als 'Copierbrug' zal ook na afloop van de tentoonstelling als zodanig blijven bestaan. Men kan over deze uitstalling van het depot denken zo men wil: sommige vinden het rommelig, anderen zoals ik vinden het een prachtige, toegankelijke studiecollectie. Het komt mij niet toe een beschrijving te geven van het vele werk dat hier van Copier te zien is of commentaar te geven over zijn uitzonderlijke scheppingskracht. U moet zelf maar gaan kijken. Vroegere conservator Job Meihuizen, vrijwilliger Joan Temminck en Laurens Geurts, kleinzoon van Cochius, bereiden trouwens een oeuvre-catalogus voor die in het najaar zal verschijnen.

Mijn oog viel op een object, dichtbij Copier's vrijheidsbokaal. Duidelijk niet van kristal maar van glas gemaakt. Nee, dit is geen Copier ontwerp maar een prototype van een viercompartimenten flacon waarover ik uitvoerig bericht heb in De Oude Flesch no. 110 (2007). Cees van Olst berichtte mij laatst dat hij de daarin beschreven speciale blaaspijp gevonden heeft. Reden te meer om een al té lang uitgesteld bezoek aan hem te brengen. Volgens het gedenkboek van Pont's Glashandel uit 1928 trachtte Leerdam vanaf 1924 dit soort flacons te maken, aanvankelijk zonder succes maar in 1925 werden 2600 stuks geproduceerd en in 1926 4.000, die allemaal exclusief via Pont aan Bols werden geleverd. Tot nu toe had ik daar buiten genoemd verslag nooit het bewijs van gezien. Nooit geweten dat ze dát in het depot hadden. Waar die loopbruggen al niet goed voor zijn. Mijn dag kon niet meer stuk.

Jenevermuseum Hasselt Verwerft Collectie Smeetsflessen

Recent verwierf het Nationaal Jenevermuseum in Hasselt een uitgebreide collectie flessen, glaasjes, asbakken, speelkaarten en ander promotiemateriaal van de vroegere stokerij Smeets. In totaal zijn dat 1000 documenten en 600 objecten waaronder veel van de typische Hasseltse jeneverflessen zoals die ook gebruikt werden door andere Hasseltse distilleerderijen zoals Frijns & Co. en J.J.Theunissen. De nieuwe aanwinsten zullen te zien zijn tijdens een in het najaar te houden tentoonstelling.

Molens + Jenever = Schiedam . Tentoonstelling 23/4 t/m 23/8

Ze hadden geen betere dag voor de opening kunnen bedenken. Zaterdag 23 april was tevens de startdag voor het molenjaar van de provincie Zuid Holland en het centrum van Schiedam was gevuld met dweilorkesten, meidenkoren, als molens verkleedde steltlopers en een relaxed publiek dat rustig slenterde langs de vele kraampjes met etenswaren en tweede hands boeken. In het Jenevermuseum werd inmiddels een duo-tentoonstelling geopend, tot stand gekomen in samenwerking met de Stichting de Schiedamse Molens. Op twee locaties is een bescheiden collectie te zien van voorwerpen met molentaferelen uit eigen bezit. Dat blijken hoofdzakelijk asbakken, speelkaarten en 'Delftsblauwe' kruiken en karafjes te zijn.

Rechts: de nieuwe directeur van het Jenevermuseum, Alwine van Winsel.
Links: Joyce Pinsel-Meyer, hoofd tentoonstellingen en educatie.

Molens waren van essentieel belang voor de productie van jenever. Een moutmolen moest gemiddeld 13.000 kilo per dag malen en kon daarmee 13 zogenaamde vierbaksbranderijen bedienen die ieder zo'n 1000 kilo meel per dag verwerkten. In de 18^e eeuw waren de branders veelal tevens gezamenlijk eigenaar van een moutmolen. Hoewel veel Schiedamse molens tegen het eind van de 20^e eeuw gesloopt zijn wordt Schiedam nog altijd door een aantal moutmolens gekenmerkt, die tot de hoogste ter wereld behoren.

Sinds 15 mei is er zelfs een nieuwe molen toegevoegd aan het Schiedamse silhouet: molen 'De Kameel', herbouwd vlak bij de plaats waar deze oorspronkelijk stond op initiatief van oud-burgemeester Reinier Scheeres.

Schiedam bruist dus van de jenever activiteiten. Het museum heeft een nieuwe directeur, ons lid Henk Hettinga is benoemd tot hoofd collecties en binnenkort zal de inhoud van het Hulstkampmuseum uit het Rotterdamse Hulstkampgebouw naar het Jenevermuseum worden overgebracht. Daar heeft men inmiddels al een aantal flessen en archiefstukken in beheer gekregen van o.a. Wenneker en Rutte alsmede van inmiddels verdwenen bedrijven als Perlstein, Doetinchem en Loos' wijnhandel uit Nijmegen. Het depot, ondergebracht in een ruimte bij Koninklijke de Kuyper, is met verbeterde stellingen en een air-conditioned ruimte voor boeken en documenten alsmede hulp van een aantal enthousiaste vrijwilligers, zeer professioneel aan het worden.

20 jaar Jenevercafé 't Spul

Zaterdagavond 19 maart bleef deze in Schiedam populaire 'Jeneverie' op slot voor toevallige passanten. Het café, gerund door ons lid Rob van Klaarwater en zijn

vrouw Ineke, zat inmiddels bomvol met stamgasten die het twintig jarig jubileum kwamen vieren en kwamen nippen van een van de 400 soorten jenever en de vele likeuren en bitters die hier geschonken en gedronken kunnen worden. De naam 't Spul komt van een 15e eeuwse rederijdersstuk en Rob en Ineke hadden zich dan ook historisch uitgedost voor deze gelegenheid. In dit café zijn in de loop der jaren liefdes ontbloeid, ruzies beslecht en bruiloften gevierd maar is vooral veel gelachen en dat alles passeerde de revue middels projectie van oude foto's die sommigen een traan deden wegpinken. 'Dit is onze kroeg' zei een van de sprekers, ongetwijfeld gedreven door de ontroering van het moment en geholpen door iets van onder de kurk maar dat moet niet al te letterlijk opgevat worden. Iedereen is welkom hier. Van harte PROFICIAT Rob en Ineke!

Thermenmuseum Heerlen: 28 april Opening tentoonstelling

ROMEINS GLAS UIT PARTICULIER BEZIT

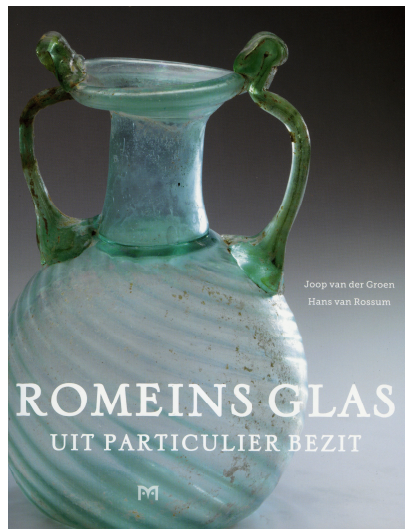
Het Heerlense Thermenmuseum is gebouwd op de plaats van een vroeger Romeins badhuis, het grootste ooit opgegraven in de Benelux en waarvan fundamenteën en zuilenresten nog te zien zijn. Een passender plaats voor een tentoonstelling over Romeins glas kun je nauwelijks bedenken en toen verzamelaar Joop van der Groen hiervoor werd benaderd hoefde hij zich niet lang te beraden. In samenwerking met Hans van Rossum en een aantal vrienden/verzamelaars van Romeins glas werd in record tijd een unieke tentoonstelling gerealiseerd. Op 28 april j.l. was de drukbezochte opening.

Geheel in stijl werden de binnenkomende gasten onthaald op muziek van een glasharmonium met begeleidende harpmuziek. Mederwerksters van het museum hadden, geïnspireerd door alles wat gaande was, kans gezien in korte tijd een aantal vitrines in te richten met glasvondsten uit eigen collectie, hoofdzakelijk afkomstig van diverse vindplaatsen in Zuid Limburg onder het motto 'Romeins Glas uit de Regio'.

E.Marianne Stern, autoriteit op het gebied van Romeins glas, gast conservator van het Toledo Museum of Art en auteur van een aantal boeken hield een boeiende inleiding over Romeinse glastechnieken en daarna was het de beurt van Joop van der Groen en Hans van Rossum om uitleg te geven over het tot stand komen van de tentoonstelling en het begeleidende boek te introduceren. Pas daarna konden de genodigden de tentoonstellingsruimte betreden om te genieten van een pracht aan Romeins glas zoals in Nederland nog nooit te zien is geweest en waarschijnlijk nooit meer te zien zal zijn. Museum en stadsbestuur zien deze tentoonstelling als een kans om het Thermenmuseum internationaal op de kaart te zetten en er is dan ook niet bekribbeld op de kwaliteit van vitrines en belichting hetgeen resulteert in een schitterende display van bijna 300 glasobjecten met oogstrelende kleureffecten. Het geheel getuigt van de hoge kwaliteit van de Nederlandse privé collecties

Onder:
E.Marianne Stern,
geflankeerd door
(L.) Hans van
Rossum en (R.)
Joop van der Groen

Wij kunnen de bruikleenverschaffers erkentelijk zijn voor het feit dat ze hun kostbaarste stukken voor deze tentoonstelling hebben uitgeleend en raden dan ook sterk aan om aan de binnenkort te plannen maandagexcursie naar dit museum mee te doen. Toegegeven, de reis naar Heerlen en terug vergt een volle dag, maar de kans om een collectie van dit niveau te zien doet zich in een leven niet spoedig een tweede keer voor.

Datzelfde geldt eigenlijk voor het begeleidende boek, in heldere taal geschreven door Hans van Rossum en Joop van der Groen, met fraaie foto's van museumfotograaf Tom Haartsen. De indeling volgt de thematische opbouw van de tentoonstelling. Het boek kan dus dienen als museumgids maar is toch vooral een waardevol naslagwerk over glaswerk uit de 1^e eeuw voor Christus tot de 5^e eeuw. Gedurende de tentoonstelling (29 april tot 28 augustus) is het boek verkrijgbaar voor € 17,50. Daarna kost het € 19,50 indien inmiddels niet uitverkocht.

Voor belangstellenden uit het buitenland helaas alleen in het Nederlands verkrijgbaar. (N.B. Er zijn slechts 500 exemplaren beschikbaar, dus bestel snel.)

Romeins glas uit Particulier bezit. 144 pagina's, gebrocheerd., ISBN 978-90-5354-430-5

Ledenvergadering 27 maart Glasblazerij Leerdam

Harry Wagter.

In het streven de vereniging een duidelijk profiel te geven werd een voorstel gepresenteerd om te komen tot een missie voor de vereniging. De volgende aspecten zouden er in opgenomen moeten worden. 1 Werkterrein 2 Bestaansrecht 3 Betekenis voor 'stakeholders' 4 Normen, waarden en overtuigingen 5 Intenties en ambities (Letterlijk is een missie datgene dat de vereniging wil uitdragen naar buiten. De basis is het Latijnse woord 'mittere', dat 'uitzenden, van zich doen uitgaan, laten horen' betekent. In de literatuur vindt men een grote diversiteit aan betekenissen en verschijningsvormen van 'mission statements' of missies)

De iets aangepaste missie waar de vergadering zich in kon vinden wordt vanaf het verschijnen van nummer 125 standaard op pagina 3 vermeld.

Verder was er een voorstel waarin een min of meer nieuwe organisatorische opzet van de vereniging werd gepresenteerd. Kern hiervan is dat de activiteiten binnen vrij onafhankelijke groepjes worden georganiseerd. Doel is meer leden actief en betrokken te krijgen en de vereniging minder afhankelijk te maken van alleen de bestuursleden. Verschillende functiebeschrijvingen zijn opgesteld. Als voorbeeld daarvan geef ik hier die van de bibliothecaris

Beheert als een goed huisvader de boekencollectie van DE OUDE FLESCHE

Is verantwoordelijk voor uitleen en terugbrengprocedures.

Rapporteert driemaandelijks over nieuwe aanwinsten resp. bespreekt een of enkele boeken uit de bibliotheek of laat dat doen.

Houdt een inventarislijst bij.

Stimuleert het gebruik van de bibliotheek, zijnde een samenbindend element binnen de vereniging.

De structuur werd positief ontvangen. Wie het totale overzicht zou willen inzien kan een kopie van deze stukken aanvragen bij onze secretaris.

Hoewel zich een levendige discussie ontspon was natuurlijk duidelijk dat de vereniging niet is opgericht om te vergaderen. We zijn immers verzamelaars en geen vergaderders. Gretig plaatste men zich na afloop dan ook via de ruilbeurs naar de tribune om een demonstratie glasblazen bij te wonen. Ondanks dat iedereen toch wel eens heeft gezien hoe glazen voorwerpen vorm krijgen

blijft de verbazing over dit proces de boventoon voeren. De wonderlijke stroperigheid van het hete materiaal en het vakmanschap dat de meest prachtige resultaten weet te boeken.

Natuurlijk probeert uw bestuur goed georganiseerd en ordelijk voor de dag te komen. Toch gaan soms kleine dingen mis. (Te)vroege bezoekers liepen in Leerdam tegen een gesloten hek aan; er waren wat problemen met de microfoon en de ruimte waarin we bijeen waren kon niet verduisterd worden. Daardoor hadden we wel een prachtig uitzicht op de oude muren van het stadje. Er waren ongeveer zestig personen gekomen en de ledenvergadering verliep voorspoedig. Hamerstukken waren het verslag van de secretaris en de penningmeester. De kascommissie bleek zeer tevreden. Henk Pluim verving de zieke Henri Vlek die we van harte herstel toewensen. John Poot wordt opgevolgd door Reinier Scheeres. Vervolgens was er de begroting voor het volgende verenigingsjaar die werd goedgekeurd. We gaan dat volgende jaar in met een bestuur in gelijke samenstelling als daarvoor en een ongewijzigde contributie.

Uit een geprojecteerd overzicht kon herleid worden dat minder dan 14 personen een actieve rol in de vereniging vervullen. En dat terwijl iedereen verwacht toch er van alles georganiseerd zal worden en er een bijvoorbeeld actieve bibliothecaris is. Gelukkig hebben zich na afloop van de vergadering personen gemeld die actiever willen worden. Zodra dit een definitieve vorm heeft aangenomen zullen we dat melden.

De dag werd afgesloten met een bezoek aan het nieuwe Nationale Glasmuseum aan de Lingedijk met een unieke en rijk gevarieerde verzameling glas en kristal. De collectie bestaat uit kunstnijverheidsglas, maar kent ook meer alledaags gebruiksglas. Op basis van deze omvangrijke collectie is het Nationaal Glasmuseum Leerdam in staat een representatief overzicht te geven van het Nederlands glas uit de periode 1880 tot heden. De verzameling bestaat voor een belangrijk deel uit de producten van de nabijgelegen Glasfabriek Leerdam die tegenwoordig bekend is onder de naam Royal Leerdam. Het museum valt op door een transparante constructie tussen twee oude villa's. Het is het vroegere woonhuis van Cochius, in het begin van de 20^e eeuw directeur van de glasfabriek, en

villa Lingesigt, toenmalige woning van de technisch directeur J.H.Bunge. Vier luchtbruggen verbinden de villa's. In deze gangen is het depot van het museum in al zijn grootsheid geëxposeerd. Er konden veel discussies over wat nu eigenlijk bijzonder, mooi of lelijk is beluisterd worden. Ongeveer net zo veel meningen als objecten. Het museum biedt in ieder geval een uniek inzicht in een periode die voor de Nederlandse glasindustrie zeer bijzonder is geweest.

Het moge duidelijk zijn dat deze dag een intensief programma vormde. Daarvan getuigde ook de gezellige bijeenkomst na afloop in de tuin van het restaurant van het museum. Mede dank zij het prachtige weer een mooie afronding van een intensieve dag.

Verzamelaarsbeurs Utrecht, voorjaar 2011.

Harry Wagter.

De Utrechtse verzamelaarsbeurs vindt tweemaal per jaar plaats. Iedere keer is er de discussie of het nu goed gaat met deze beurs of niet en evenzoveel malen blijkt dat deze beurs een erg belangrijk trefpunt voor verzamelaars is. De belangrijkste mopperdag is de vrijdag en dat is ook meteen de duurste dag want de hallen zijn dan alleen toegankelijk met een handelaarskaart van € 55,- tegen € 10,- normale entree. De hallen zijn op vrijdag nog rommelig omdat iedereen aan het opbouwen is. Sommige handelaren werpen rond het middaguur de doeken al over hun koopwaar en de verlichting in de hallen staat op halve kracht maar voor wie echt de eerste keus wil hebben is dat allemaal geen bezwaar. Dit jaar was er voor flessenverzamelaars bovendien iets speciaals op die vrijdag. In hal 7, naast de stand van 'De Oude Flesch' hadden de erven van Cees Martin maar liefst drie tafels gehuurd. Er werd een onvoorstelbare hoeveelheid door Cees verzamelde spullen getoond. Honderden flessen en schalen en andere objecten in glas, allerlei aardewerk, kralen, beeldjes, oude posters en platen, er leek geen eind aan te komen. De drie tafels veroorzaakten van het begin af aan een oploop in de hal. De verkoop liep uitstekend en het is interessant om te zien hoeveel spullen nog steeds niet verkocht zijn. Voor wie deze gelegenheid gemist heeft blijft nog genoeg over. Rustiger was het bij de belendende stand van 'De Oude Flesch'. Waar de tafel met de bekende glasvitrine weer een trefpunt voor de vele leden van onze vereniging die deze beurs bezoeken. Jim Hagenbuch, bekend van het Amerikaanse Internet veilingbedrijf Glasswork Auctions, bezocht ook dit jaar weer Utrecht met een vijftiental landgenoten. Jim combineert de Utrechtse beurs

altijd met een reis die hij organiseert door Frankrijk en Nederland waarbij hij brocantes en antiekmarkten bezoekt. Vrijwel iedereen van zijn gezelschap bezocht natuurlijk ook onze stand. De beurs zal wel eeuwig stof voor evaluatie blijven bieden. Voor mij is het inmiddels wel duidelijk dat onze vereniging er voorlopig aan zal blijven deelnemen. Om die reden hebben we ter plaatse besloten om bestaande vitrine te vervangen. Arie Vijfinkel heeft op zich genomen te komen met een verrassend nieuw concept. Volgens mij wordt dat zo bijzonder dat dit alleen al rechtvaardigt om 19 en 20 november 2011 in uw agenda te reserveren. Dan immers vindt de volgende beurs in Utrecht plaats.

Mutaties van het 2^e kwartaal 2011:

Nieuwe leden:

Dhr. P.A. Seinen, Verver 71, 5506 BJ Veldhoven. Tel.nr. 040-2534808

Adreswijzigingen:

Dhr. J. Kerremans wordt per 1 mei 2010: Bloemhof 33, 2870 Ruisbroek-Puurs in België
Poldervondsten BV is nu: Koepoortsweg 10, 1624 AE Hoorn

Nieuwe en gewijzigde e-mailadressen:

Peter Seinen: seinen@iae.n

Ben ter Welle: ben.twent@gmail.com

Alwine van Winsen: alwine@jenevermuseum.nl

CATALONIË GLAS VERPAKKINGEN

FLESSEN · POTTEN · SLUITINGEN · (+ TEFLON INLAGEN)

GLAS IS MILIEUVRIENDELIJK

Stedekstraat 48

5041 DN Tilburg

Telefoon 013 - 425440

Telefax 013 - 354082

COMPLEET COPIER

Grootste overzichtstentoonstelling ooit
Vanaf 16 april

**NATIONAAL
GLASMUSEUM &
DE GLASBLAZERIJ**

WWW.NATIONAALGLASMUSEUM.NL

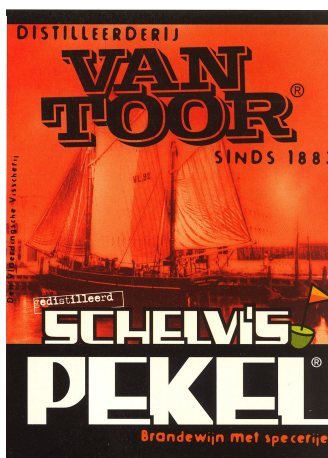
OLD SCHIEDAM

**ORIGINAL SINGLE
MALT GENEVER**

**JENEVER
MUSEUM**

Mijn verzameling gebruiksglas
uit de 17e, 18e en 19e eeuw
is nog lang niet compleet...
Voor aantrekkelijke kansen en
uitbreidingen ben ik altijd in de
markt. **Harry Wagter**
0653-300837 wagter@iae.nl

**KENNISMAKEN MET
JENEVERS**

WF
WYNAND FOCKINK

Wynand Fockink

EEN DEEL VAN ONS GEHEIM LIGT ONDER DE GROND.

Een deel van het geheim van KETEL 1 ligt onder de grond, waar in grote ondergrondse vaten zich het geheim van hethuwendvoltrekt. Maar het grootste geheim van KETEL 1, de jonge ambachtelijke graanjenever die zijn zachtheid dankt aan louter graan, een keur aan kruiden en gelagerde granen-eau-de-vie, bewaren we boven de grond. In de kluis waar nu al meer dan driehonderd jaar de dagboeken

van Joannes Nolet veilig liggen opgeslagen. In 1691 vertrouwde Joannes Nolet de lijst van ingrediënten en het distilleerproces toe aan deze dagboeken. Maar één Nolet per generatie heeft toegang tot dit zorgvuldig bewaarde geheim. Zo blijft ook de komende generaties de receptuur van KETEL 1 graanjenever het best bewaarde geheim van Schiedam. www.ketel1.nl

KETEL 1. HET BEST BEWAARDE GEHEIM VAN SCHIEDAM.

